

סידור תפילת ישורון

נוסח אשכנז

כמנהג אשכנז המובהק

ע"פ מסורת אבותינו ורבותינו ונוסח סדורי אשכנז המקוריים
ללא שיבושי הצנזורה, שינויי המשכילים והמדקדקים המאוחרים

סדר התפילות לכל השנה

לק"ק אשכנזים בארץ ישראל ובחוץ לארץ

(פרט ליוצרות, קרובות, סליחות ושאר הפיוטים שיופיעו, בע"ה, במהדורה נפרדת.)

שלמה אליעזר הופמייסטער

רב הקהילה דק"ק ווינא

לזכר לעילוי נשמת

ישעיה שלום בן בנימין זצ"ל

רבי החברותא וידידי היקר

הרה"ג הגדול רבי ישראל רפאל בן ר' משה הכהן לנדסמן זצוללה"ה

לזכר עולם

מורינו ורבינו הגאונים הצדיקים

הרב יוסף צבי בן החבר ר' ברוך חיים הלוי דינר זצוללה"ה

הרב שמואל בן ר' יוסף צבי הלוי וואזנער זצוללה"ה

התודה והברכה

לידידי החבר ר' מרדכי פערלמאן והגאון הרב שלום מאיר ארלנר שליט"א

שבדקו, בסבלנות, את כל הטקסט במהדורה זו,

בעיניים חדות ובשום שכל.

בהכרת תודה והערכה לעזרה העצומה והיקרה ולעצתם המועילה,

בלעדי זה לא יכלה המהדורה לצאת לאור.

לידידי היקר הרה"ג הגדול מוהר"ר בנימין שלמה המבורגר נ"י

הקב"ה ייתן לו כוח ואריכת ימים בסיעתא דשמיא,

להמשיך בעבודת הקודש שלו, בשביל כבוד התורה ולמען עם ישראל,

בדרכי אבותיו מורנו ורבינו

הגהצה"ק מרן ה'חתם סופר' זת"ע.

סידור תפילת ישורון

כמנהג אשכנז המובהק

סדר התפילות לכל השנה – מהדורה חדשה ומתוקנת עם תוספות

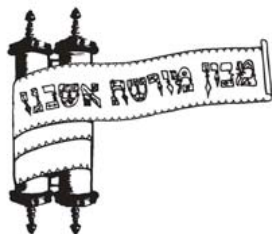
הוצאת "ישורון" ווינא ה'תשע"ו

ISBN 978-3-9502627-1-1

מכתב אל הרב שלמה אליעזר הופמייסטער שליט"א
שפורסם במהדורה הראשונה של 'תפילת ישורון' (תש"ע)

מכון מורשת אשכנז

רח' הרב סורוצקין 3, בני ברק 51544 – ת.ד. 87, בני ברק 51100
טל. 03-5700783 פקס: 03-6161059

שיל"ת, כ"ה בשבט תש"ע לפ"ק

רבותינו הראשונים באשכנז, רבי יהודה החסיד, רבי אלעזר הרוקח ותלמידיהם, הבהירו שבידם נוסח התפילה המדויק, כי "סוד התפילות קבלנו רב מרב, עד נביאים וזקנים וחסידים ואנשי כנסת הגדולה שתקנוהו, והמוסיף והמגרע אות אחת או תיבה אחת, אוי לו בזה ולבא, כי אין להוסיף ואין לגרוע" (פירושי סידור התפילה לרוקח, ירושלים תשנ"ב, ח"א, עמ' רכט, ועוד).

הם קבעו כי מסורת תפילה זו של חכמי אשכנז "המוסיף והגרע בה אפילו אות אחת, תפילתו אינה נשמעת, כי כולה במדה ובמשקל באותיות ובתיבות וסודות הרבה היוצאים ממנה, וכל ירא השם יזהר בה מלפחות ומלהוסיף, ולא ישמע אל צרפתים ואנשי איי הים שמוסיפים כמה וכמה תיבות, כי אין רוח וחכמה גוח בהם, כי לא נמסרו להם טעמי תפילה והסודות" (סידור ר"ש מגרמייזא, ירושלים תשל"ב, עמ' רכא).

גדולי הפוסקים באשכנז השתדלו ללכת בעקבות הנוסח המקובל והמנופה הזה, ורבינו הרא"ש ציין כי "בברכות שמונה עשרה, אין לשנות ממשבע שטבעו חכמים (...) והמושגה הפסיד (...) כי יש לי קונטרסים מעשה ישן וכתוב בו כל הברכות של כל השנה וסכום כמה תיבות יש בכל ברכה וברכה וכנגד מה נתקנה (...) ומעולם נתתי לבי לקיים מטבע שטבעו חכמים בלי חסור וייתור" (שו"ת הרא"ש, כלל ד', סי' כ').

לימים החלו מדקדקים בפולין להגיה את סידור התפילה מדעתם, לעתים תוך אימוץ נוסחי ספרדים. רבינו הב"ח השמיע מחאה חריפה על כך: "שרי להו מארייהו, כי אף על פי שכך הוא בסדור הספרדים, אנו אין לנו אלא סדור קדמונינו הצרפתים והאשכנזים" (ב"ח, אור"ח, סי' מ"ו, ד"ה אתה הוא).

רבי יעקב עמדין בספרו 'לוח אר"ש' טרח לדחות הרבה מהשינויים שהלכו ונתרבו, ובסידורו 'עמודי שמים' – סידור המופת שעליו הצביע החת"ס – השתדל להביא את הנוסח לפי מנין האותיות שהנחילונו חסידי אשכנז, ואת מאמציו אלה הסביר לאור העובדה כי "מדוקדקים נוסחי י"ט ברכות הללו שבידינו האשכנזים (...) לא נמצא בהן שפת יתר או חסר (...) ומו שקלקל בנוסח והוסיף ושינה כלום – עתיד ליתן את הדין (...) ולא מפני שאנו נמשכים אחר מנהגי האשכנזים מבטן ומלידה (...) אכן בזה הדין עם אבותינו. בודאי הגיע להם הנוסח הישר" (עמודי שמים, אלטונא תק"ה, דף קלט).

דא עקא, שבתקופת ר"י עמדין לא היו מצויים סידוריהם של רבותינו הראשונים ופירושי התפילה שלהם, והוא נאלץ לעתים לשער את נוסחם על פי קטעי דבריהם שהגיעו אליו.

גרוע מזה, שבהיעדר הסידורים הקדומים, המשיכו מדקדקים אחדים להגיה את הסידור לפי הבנתם, והחמור מכל היה כאשר המשכיל הזיכין יצחק סאטאנוב המשיך במלאכה זו, חיבל בנוסחים הישנים והשפיע על הבאים אחריו 'לתקן' את סידוריהם על פי הצעותיו הדקדוקיות. בין המושפעים ממנו היה החכם רו"ה בסידורי רעדעלהיים המפורסמים שלו.

חכמי פפד"מ דחו את חידושי הסידור שנכללו בסידורי רו"ה, והמשיכו להתפלל לפי נוסחי התפילה העתיקים. לימים כשאזלו הסידורים הישנים החלו להגיה את סידורי רעדעלהיים החדשים על פי הסידורים הקודמים שעמדו לרשותם. הגהותיהם מפוזרות בספרים שונים, וטיבן מעיד על כך שהתאמצו מאוד להתפלל לפי מטבע התפילה של קדמוני אשכנז, בלא השמטות צנזורה, בלא חידושי מדקדקים ובלא סילופי משכילים.

דורנו זה התברך בגישה להרבה מחיבוריהם של רבותינו הראשונים, ואף זכה לראות כמה מהם מובאים לבית הדפוס. יתירה מזו, בעידן הדיגיטלי שלנו ניתן לכל אדם לחזות במו עיניו במאות סידורים ומחזורים עתיקים ואף כתבי יד סרוקים. שפע עצום של מידע הגיע לידנו, והזמינות אליו מעוררת רבים וטובים לבדוק מחדש את סדר התפילה השגור בפינו, אם במסורת הדורות הוא או שמא מהשינויים המאוחרים הוא.

בין הסידורים החדשים שעברו הגהה על פי דפוסים ישנים, בולט הוא הסידור החשוב 'אזור אליהו', שחולל פריצת דרך בתחום זה. והנה, הוא משתדל לשחזר, בחלקו בהשערה, על פי דפוס פולין, את נוסח התפילה שהיה שגור בפי הגאון החסיד מווילנא רבינו הגר"א, שלא השתמש בסידור כתוב מפני שהקפיד להתפלל בעל פה, ומחמת שלא הורה לאחרים להתפלל בנוסחו, כלל לא טרח לכתוב נוסח סידור כלשהו.

לעומת זאת אנו בני אשכנז מצווים ועומדים מאבותינו ורבותינו הראשונים באשכנז, שכתבו סידורים ופירושי סידורים, שלא לזוז מנוסחם אפילו כדי אות אחת. ומשום מה המוני בית ישראל החוששים לצוואות רבי יהודה החסיד שנאמרו אולי רק לזרעו, אינם חוששים לאזהרתו התקיפה לכל בית ישראל שלא לסטות מנוסחו ונוסח אבותיו ורבותיו הקדמונים.

על כן מזה שנים רבות עוסק אני בבירור נוסח תפילתם של חכמי אשכנז לדורותיהם, הן על פי סידוריהם והן על פי פסקיהם, כדי שתהא תפילתנו שגורה בפינו ולא נשנה חלילה ממטבע שטבעו חכמים. אולם היות ובעל מלאכות הרבה אני, לא השלמתי עדיין את הגהת הסידור שעמל אני על תיקונו, וממשיך אני בבירור תיבותיו ואותיותיו, ואיני יודע כמה זמן מלאכתי זו תארך.

לפיכך מחזיק אני טיבוא לדידי המופלא הרה"ג ר' שלמה אליעזר הופמייסטר שליט"א, מרבני עיר אבותי ווינא יע"א, שנטל על שכמו את העבודה החשובה, להוציא בינתיים סידור מוגה ככל האפשר, גם אם עדיין לא הוגה בשלמות, כדי להסיר סיגים ולהחזיר את לשון התפילה שהתפללו בה אבותינו. מלאכה גדולה עשה ושכר הרבה יטול על כך.

כ"ד ידיו הדושו"ט כל הימים,

בנימין ז' ה'תשפ"ג

ההדרכה לקריאת טעמי אמת בסידור

טעמי הקריאה של ספר תהלים, שמלווים רוב הפסוקים בסידור זה, ראויים לתשומת לב, וידיעה והכרה בהם נחוצה לקריאה ותפילה עם משמעות המלאה. עם קצת עיון במה שערכנו כאן, יכול בנקל לרכוש ידיעה בטעמים אלו.

י"ב טעמים מפסיקים

א **סְלוֹק**. הוא טעם סיומו של פסוק, מקביל לסוף פסוק בספרים אחרים.

ב **עוֹלָה וְיִוָּרֵד**. הוא הטעם המפסיק החזק ביותר באמצע פסוק, כוחו כאתנח בספרים אחרים. האתנח כאן מאבד מכוחו המפסיק אם קדם לו בפסוק עולה ויורד, כגון: כט: קוֹל יְיָ עַל-הַמָּיִם אֶל-הַכְּבוֹד הַרְעִים יְיָ עַל-מַיִם רַבִּים: עולה ויורד מורכב ממרכא מתחת למלה בהברה המנוגנת ומהפך מעל למלה בהברה שלפני המנוגנת, כגון: טח: וְלֹא-יִשְׁחִית, סח:וּמִקֶּדֶד שִׁירָה, יג:וּבְיִשׁוּעָתֶךָ. כשהמלה היא בת הברה אחת או כשהיא בת שתיים, אך המרכא בא בהברה ראשונה, יבוא המהפך במלה שלפניה, כגון: וַיִּבֶן אֱמֶלֶךְ אֲנִי, זז:וַיִּשְׁאָא רַע. ואם, כבשתי הדוגמאות האלה, אין שום טעם במלה ההיא שלפניה, ממלא המהפך גם תפקיד של מקף.

ג **אֲתַנַּח**. הוא בעל כוח מפסיק כבשאר הספרים רק אם לא בא לפניו עולה ויורד, כגון: כז:כט כִּי לִי הַמְּלוֹכָה וּמִשָּׁל בְּנֹתַי, קח:וּלְעֵשָׂה הַשָּׂמִים בְּתוֹנֵה כִּי לְעוֹלָם חֲסִדוֹ, קח:כג אֲבִן מֵאֲסוֹ הַבּוֹנִים הַיְתֵה לְרֹאשׁ פְּנֵה: עי' לעיל ב.

ד **רַבִּיעַ נְדוּל**. נבדל מרביע קטון בהיותו בעל כוח מפסיק רב יותר ההופך שוא לתנועה, כגון: כו:וּנְרַנְנָה | בְּיִשׁוּעָתֶךָ, טז:וּיִד חֲשֵׁד עַבְדְּךָ.

ה **רַבִּיעַ קַטָּן**. מפסיק חלש יותר ותמיד יבוא אחריו עולה ויורד, כגון: סז:וּשְׁמַחוּ וַיִּרְנְנוּ לְאֵמִים.

ו **צִנּוּר**. זהו זרקא הבא תמיד בסופה של המלה, גם אם הנגינה היא מלעיל (במקרים אלו שמנו מתג לסמן שהנגינה היא מלעיל), כגון: יג:וּבְחֲסִדְךָ בְּטַחְתִּי, טז:וּשִׂי הַדְּרִיעֵנִי. יש להבחין בינו ובין צינורית הבא תמיד במלה אחת עם מרכא או עם מהפך ותמיד בהברה שלפני המנוגנת, כגון: טח:וּזְכֹר חֲסִדוֹ | וְאֶמְוַנְתֵּהוּ. זְכֹר – צינורית, וְאֶמְוַנְתֵּהוּ – צינור. במלים בנות הברה אחת, צינור בא בסופה וצינורית בראש המלה, כגון: כד:כז כִּי זֶה מַלְאָךְ הַכְּבוֹד, הוא צינור; טז:כז כִּי הוּא אֶלְהֵינוּ צִנּוּרִית.

ז **דְּחִי**. זהו טפחא הבא תמיד בראש המלה לפני התנועה הראשונה אם אין הנגינה עליה (שמנו מתג לסמן שהברה המנוגנת, בין מלעיל בין מלרע). יש להבדיל בינו ובין הטפחא הבא בהברה המנוגנת המכונה טרחא והוא טעם מחבר. טז:סו אֶרְץ נְהַלְגָה יְבוּלָהּ הוא דחי; קט:כג צָרָה וַיִּנָּן אֶמְצָא, הוא טרחא. במלים בנות הברה אחת שתנועתן חולם או שורוק, יבוא בהכרח דחי לפני האות הראשונה, שכן מתחתה הוא יהיה טרחא. כט:טז עַז לְעַמּוֹ יִתֵּן, הוא דחי; קח:טז כִּי לְעוֹלָם חֲסִדוֹ, הוא טרחא.

ההדרכה לקריאת טעמי אמת בסידור

ח רביע מְגֻשׁ. רביע בא תמיד בהברה המנוגנת וגרש באות הראשונה, כגון: קל־כּ: אֶתְּהּ וְאֶרְוֶן עֲנֶדְךָ, קמדי־כּ: מְחַטְּבוֹת. אם הנגינה היא באות הראשונה, יבואו רביע וגרש יחד, כגון: כ־ט: וְאֶנְחֵנוּ קָמְנוּ.

ט | שְׁלֹשֶׁת גְּדוּלָה. הוא בא עם קו אחריו הדומה לפסק להבדילו משלשלת קטנה שהוא טעם מחבר. ס־זכ: וּלְאֲמִים | הוא שלשלת גדולה; לז־ח: מְלֹאֲךָ־יְיָ, הוא שלשלת קטנה.

י | מִהֲפֹךְ־לְגִרְמָה. כגון: לז־ככ: גֵּעַר | הִיִּיתִי.

יא פִּזֹר. כגון: קכג־כּ: הִנֵּה כְּעִינֵי עֲבָדִים.

יב | אֲזַלְא־לְגִרְמָה. כגון: קמדי־ט: לְדָוִד | בְּרֹדֶךָ.

ט' טעמים מחברים

א מְרַכָּא. כגון: ז־זכ: יְחַנְנוּ וְיִבְרַכְנוּ, סט־יד: בְּאֵמֶת יִשְׁעֶךָ.

ב מְנַח. מתחת לאות, נקרא גם שופר הולך מלמטה, כגון: קיח־ככ: הוֹשִׁיעָה נָא, טס־כח: אֵלֵי אֶתְּהּ וְאוֹדֶךָ.

ג עֲלוּי. מונח מעל לאות, נקרא גם שופר הולך מלמעלה, כגון: יח־לא: הַחֹסִים בּוֹ, סח־כ: יִשׁוּעָתֵנוּ סֵלָה.

ד מְרַחָא. עי' לעיל ז' בטעמים המפסיקים.

ה גְּלַגַּל. כגון: יח־גכ: יִשׁוּעוֹת מוֹלְכֹן, יט־י: עוֹמֶדֶת לְעַד.

ו מִהֲפֹךְ. לפעמים יחד עם צינורית כדי להבדילו ממהפך לגרמיה המפסיק, כגון: יט־ח: הַתּוֹרֶת יְיָ.

ז אֲזַלָּא. ללא פסק לאחריו, כגון: ז־י: יְבוּר־שְׁנוֹתֵינוּ בְּהֵם שְׁבָעִים שָׁנָה, קכג־ד: שְׁשָׁם עָלָיו שְׁבָטִים.

ח שְׁלֹשֶׁת קְטָנָה. ללא פסק לאחריו, כגון: לז־ח: הִנֵּה מְלֹאֲךָ־יְיָ סְבִיב לְיִרְאִיו.

ט צְנוּרִית. רק יחד עם מהפך או מרכא ותמיד לפניהם, לאות כי הם מחברים. על פי מקומו יש להבדילו מצינור המפסיק, עי' לעיל ו' בטעמים המפסיקים. בשתי מלים בנות הברה אחת הראויות לבוא במקף ביניהן, בא צינורית מעל לראשה של מלה שלפני המהפך או המרכא והוא ממלא גם את תפקיד המקף, כגון: קמז־כ: לֹא עָשָׂה כֵּן.

תוכן הענינים

לימות החול

448	סדר יום כפור קטן	3	תפילת שחרית
333	תפילת מוסף לראש חודש	96	תפילת מנחה
313	ברכת הלבנה	278	תפילת ערבית

תפילות שונות

548	תפילת הדרך	87	קדיש דרבנן
549	קריעה על החורבן	439	נשיאת כפים
92	הטבת חלום	325	הלל
95	שינוי השם לחולה מסוכן	445	אבינו מלכנו
428	סדר וידוי	308	ספירת העומר
550	קריאת שמע על המטה	313	ברכת הלבנה

לשבת וליום טוב

198	תפילת מוסף	113	סדר עירוב תבשילין
226	סדר קידוש של בוקר לשבת (עיין גם בספר 'זמירות ישורון' בעמ' 28)	115	סדר עירוב חצרות
226	סדר קידוש של בוקר ליו"ט (עיין גם בספר 'זמירות ישורון' בעמ' 29)	117	סדר עירוב תחומין
	זמירות ליום שבת (עיין בספר 'זמירות ישורון' בעמ' 30)	113	הדלקת נרות לשבת וליום טוב
227	תפילת מנחה	118	קבלת שבת
245	'ברכי נפשי', ותהילים קכ-קלד	126	תפילת ערבית לשבת וליום טוב
252	פרקי אבות	142	קידוש לשבת בבית הכנסת
	שיר לסעודה שלישית (עיין בספר 'זמירות ישורון' בעמ' 40)	146	קידוש לרגלים בבה"כ
277	ערבית למוצאי שבת	147	קידוש לרה"ש בבה"כ
279	ערבית למוצאי ויו"ט		סדר קידוש לליל שבת ויו"ט (עיין בספר 'זמירות ישורון' בעמ' 8)
304	הבדלה בבית הכנסת		סדר זמירות לליל שבת (עיין בספר 'זמירות ישורון' בעמ' 12)
	סדר הבדלה למוצ"ש ויו"ט (עיין בספר 'זמירות ישורון' בעמ' 41)		תפילת שחרית (ברכות השחר, ופסוקי דזמרה)
		3	תפילת שחרית (ז'שמת' וכו')
		148	

לשלוש רגלים

340	'הקפות' בליל שמחת תורה	486	סדר בדיקת וביטול חמץ
341	הוצאת סה"ת לשמחת תורה	487	סדר ביעור וביטול חמץ
344	מוסף של רגלים	487	סדר אמירת קרבן פסח
384	תפילת טל	317	תפילה של רגלים
386	תפילת גשם	340	ישיבת הסוכה
357	סדר הושענות	324	סדר נטילת לולב
357	סדר הושענות להושענא רבה	189	סדר מתנת יד

תוכן הענינים

לימים נוראים

415.....	סדר תשליך	89.....	סדר התרת נדרים
416.....	סדר כפרות	388.....	תפילה של ראש השנה
419.....	תפילת כל נדרי	445.....	אבינו מלכנו
420.....	תפילות של יום הכפורים		סימנא מילתא ללילות רה"ש (עיין בספר 'זמירות ישורון' בעמ' 11)
428.....	סדר וידוי של יום הכפורים	395.....	סדר תקיעות דמיושב
190.....	זיכור	397.....	מוסף של ראש השנה
438.....	סדר יחוד השם		

חנוכה ופורים

481.....	סדר פורים	477.....	סדר חנוכה
----------	-----------	----------	-----------

עניני חיים

505.....	בר מצוה	493.....	הולדת בן וסדר ברית מילה
506.....	סדר אירוסין ונשואין	499.....	שבת יולדת
515.....	פטירה	499.....	סדר 'חול קרייש'
517.....	לווית המת וקבורה	501.....	סדר פדיון הבן
523.....	'יאהרצייט'	504.....	'שול-טראגען'

ברכות

531.....	סדר ברכת המזון	524.....	ברכות המצוות
546.....	סדר שבע ברכות	526.....	ברכות הנהנין
547.....	ברכה מעין שלוש	528.....	ברכות שונות

'מי שברך' מיוחדים

193.....	לקהל	69.....	לחולים (ביום חול)
182.....	לעולה לפרשת התוכחה	181.....	לחולים בסכנה ממש (בשבת)
183.....	לעולה ביום טוב של 'מתנת יד'	177.....	ליולדת
189.....	לרב ולקהל ביו"ט של 'מתנת יד'	178.....	לילד ב'שול-טראגען'
183.....	לעולה בראש השנה ועי"ת	178.....	לבר מצוה
183.....	לעולה ביום הכפורים	180.....	לחתן

קריאות התורה

633.....	ליום הכפורים בשחרית	555.....	למנחה בשבת ולשני וחמישי
635.....	ליום הכפורים במנחה	591.....	לחנוכה
636.....	לארבע פרשיות	597.....	לפורים
639.....	לתשעה באב	598.....	לשלוש רגלים
642.....	לתענית ציבור	612.....	'אקדמות'
644.....	לראש חודש	630.....	לראש השנה

645..... הגהת נוסח התפילה לפי סידורים קדומים - הרב בנימין שלמה המבורגר

דע לפני מי אתה עומד

אסור לדבר בבית הכנסת בשעת התפלה וקריאת התורה

ואם שח הוא חוטא וגדול עונו מנשוא וגוערים בו (שלחן ערוך או"ח קכד:ז). אוי לאנשים שמשוחים בעת התפילה כי ראינו כמה בתי כנסיות נחרבו בשביל עון זה (אליה רבה בשם ה'כל בו', משנה ברורה קכד:כו). בעוונותינו הרבים נפרץ הדבר לדבר בעת חזרת הש"ץ ואי אפשר למחות וגם יש מהלומדים המחללים שם שמים ומדברים. ואשרי הנוהר מזה. ויש בזה חילול ה' בפני האומות כידוע (ערוך השלחן או"ח קכד:יב). המדבר שיחת חולין בבית הכנסת טוב לו שלא יבוא כל עיקר, כי הוא חוטא ומחטיא (כף החיים או"ח קנא:ח).

כאשר אדם, בשעת הדחק, מגיע לבית הכנסת מאוחר יותר, כלומר משהתחיל השליח ציבור להתפלל, עליו להתיישב בזריזות ובשקט ככל האפשר, בלי לדבר עם אף אחד או לברך לשלום אפילו לא את הרב, חבר או שותפו לעסק.

אסור לספר בשעת קריאת התורה אפילו בדברי תורה, ואפילו בין גברא לגברא בשעת 'מי שברך' (שלחן ערוך או"ח קמו:ב). ולא רק דיבור, גם אותם המגנביהם קולם ומזמרים עם הש"ץ דהוי כיוהרא ויש לגעור בהם דהוי כקלות ראש (משנה ברורה קכד:טז). וכל שכן שיש ליהרר בבית הכנסת ובית המדרש מעון דיבורים אסורים כגון לשון הרע ורכילות ומחלוקת וקטטות כי מלבד שהם עוונות חמורים מאד עוד יגדל העון יותר במקום קדוש כי הוא מזלזל בכבוד השכינה (משנה ברורה קנא:ב).

הפוסקים מסכימים שרק יתום אחד אומר קדיש יתום ולא יותר, כשם שיש רק ש"ץ אחד, ולכתחילה אין לשנות המנהג בדבר זה. אם אין מספיק קדישים עבור כל יתומים הם אינם חייבים לומר קדיש באותו יום שהרי מצד הדין מספיק לומר קדיש אחד בשבוע, אם אין אפשרות ליותר. ולפי זה יש בכל שבוע אפשרות ל-י"ח אבלים שונים לומר 'קדיש יתום' (ב' בכל ימי החול בשחרית, ב' בערבית בשבת, ג' במוסף בשבת וא' במוצאי שבת). אם יש חס וחלילה, בבית הכנסת אחד יותר מ-י"ח אבלים, אפשר ללמוד אחר שחרית וערבית בימי החול כדי להוסיף 'קדיש דרבנן'.

ואף שיש הרבה אנשים בכל מיני קהילות, אפילו מהלומדים, שרגילים ששנים ויותר אומרים 'קדיש יתום' ביחד, רצוי מאוד להפסיק הרגל זה שאינו נכון. רק בשעת הדחק על מנת להמנע ממחלוקת בין האבלים יש להתיר אם אין מספיק קדישים עבור כל האבלים באותו יום, ומכל מקום רק בתנאי ששניהם אומרים קדיש במקביל ממש, מלה במלה (עיין ביאור הלכה ס' קלב למי יש זכות קדימה לומר קדיש אם יש יותר חיובים מקדישין באותו יום).

על פי גדולי ישראל כמרן ה'חתם סופר' זצוק"ל, ורבי ישראל סאלאנטער זצוק"ל, מי שוויתר ולא אמר קדיש כלל כדי להימנע ממחלוקת, אפילו אם יש לו קדימה, יקבל שכר מצוה כאילו אמר קדיש, וזה עדיף על פני שניים שאומרים קדיש יחדיו. אבלים שבאים לבית הכנסת ואומרים 'קדיש יתום' על פי ההלכה, מוכיחים שהם בניס הגונים, וכל אבל שגורם מחלוקת וקטטה בגלל ה'קדיש' מוכיח ההפך, ובזה שעובר על מידותיו גורם להוריו יותר נחת ושכר מה'קדיש'.

בבתי כנסיות ובתי מדרשות אין נוהגין קלות ראש כגון שחוק והתול ושיחה בטלה, ואין אוכלים ושותים בהם, ולא מתקשטין בהם, ולא מטיילין בהם (שלחן ערוך אורח קנא:א).

אין משליכים ממתקים על חתן או על נער בר מצוה בעלותם לתורה, ואף אין מכניסים דברי מאכל לתוך בית הכנסת אפילו לא לקטנים, מלבד יין לקידוש בליל שבת ולהבדלה שעושה ש"ץ בבית הכנסת וכן לברכות ברית מילה שנערכות בסוף התפילה, ומאכל לעירוב חצרות. ובמיוחד בימי פורים ושמחת תורה אל תשכח לפני מי אתה עומד בבית הכנסת ואל תחליף הבעת ששון ושמחה עם קלות ראש.

החזן חייב לזכור בכל עת שהוא קודם כל שליח ציבור, הוא אינו 'מופיע' בפני הקהילה, אלא מכוון את תפילותיו לפני הקדוש ברוך הוא. תפקיד החזן כרוך באחריות רבה, לא רק בזמן שהוא עוסק בעבודת קודשו, אלא באותה מידה גם בחייו הפרטיים, עליו להוות מודל לחיקוי הן בדיקדוק המצוות והן במידותיו.

ענוה ויראת שמים הן המידות החשובות ביותר עבור מי שרוצה לשמש כשליח ציבור קבוע, גם הקול הערב ביותר אינו יכול לפצות על החוסר במידות אילו. מי שאינו עומד בתנאי זה, מי שיש בו גאוה, יוהרה או שיש בו חיסרון בשמירת המצוות אינו ראוי לשמש כחזן קבוע, וחייבים לגרש אותו.

שליח ציבור שמהדר את תפילותיו בחזנות, ומתוך כך חלקים מסויימים בתפילה יארכו ויקחו יותר זמן, אסור בשום פנים ואופן לפצות על כך בהמשך התפילה על ידי כך שמזדרז יותר בחלקים אחרים של התפילה באופן שכבר אינו מבטא מילה במילה את מילות התפילה. כל מי שנוהג כך, עושה את עבודתו הקדושה לביזיון, וחייבים לגרש אותו.

אסור לכפול תיבות בנוסח התפילה, למעט מקומות שבהם ההכפלה הותקנה מחז"ל, כגון בפסוקי דזמרה בסוף תהילים קנ, שמונת טו"ח, ובהלל פסוקים שונים של תהילים קיח, כפי שכתוב במפורש בסיפורים. יש חילוקי דעות בין הפוסקים לגבי הבעיה של חזנים שחוזרים על תיבות בתפילות. יש מקילים עוד שכפולת מילות לא משנה את משמעות המשפט לכפירה (עיין אגרות משה אורח ב:כב), ויש שמחמירים באיסור חזרה על תיבות בכל וכל מקרה (ערוך השלחן אורח נתיב, שו"ת יביע אומר ח"ז סי' י"ד שהביא שו"ת מוהר"ם שיק אורח סי' ל"א, ושיטת הרי"ד סולובייצ'ק זצ"ל). בכל מקרה, חשוב להדגיש שההבדל בדעה בקרב הפוסקים הוא רק ביחס לשאלה: אם על החזן לחזור על חלק מהתפילה שבו הוא כפל את המילים, או אם, בדיעבד, מותר לו להמשיך. כולם מסכימים שאסור לכתחילה להכפיל כל מילה, לא רק בברכות קריאת שמע, בחזרת הש"ץ, ובהלל, אלא בכל חלק שהוא של התפילה. יש חזנים שרוצים להצדיק את החזרה על תיבות בגלל נגינות מפורסמות - שלא לדבר על העובדה שרוב המלחינים של חזנות של הדורות האחרונים לא היו תלמידי חכמים, ורבים מהם אפילו כופרים - טיעון זה בפירוש אינו תקף, ובמידותיו של מוהר"ר שמשון רפאל הירש זצוק"ל: 'זה כהתלוצצות בדברים העומדים ברומו של עולם'. וכל קהילה הרוצה להיקרא בשם קהילה יהודית והיא מחשיבה את התפילה לדבר מעולה יותר ממשחק קל-הדעת, בהכרח צריכה לא להרשות לבעל תפילה שלא לכפול תיבות בתפילה. ואם איננו חוזר ממנהגו זה, חייבים לגרש אותו'. (שו"ת 'שמש מרפא' ס' ד')

קודם שאדם יסדר תפילתו בבית הכנסת
צריך שיקבל עליו מצוות ואהבת לרעהו כמורה,
ויכוון לאהוב כל אזור מבני ישראל כנפשו,
כי על ידי זה תעלה תפילתו כלולה מכל תפילות ישראל,
ותוכל לעלות למעלה ולעשות פרי.

(שער הכוונות דף ב')

ברכות התורה וסדר הקרבנות

המנהג לשבת באמירת 'ברכות התורה'.

הש"ץ אומר שתי ברכות התורה בקול רם. המילים 'בדברי תורה' ו'והערבנא' יאמר במהירות יחד, שלא יאמרו 'אמן' ביניהם, כי היא ברכה אחת.

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר
קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו, וְצִוָּנוּ לְעִסֵּק בְּדִבְרֵי תוֹרָה.
וְהָעֶרְבֵנָא יְיָ אֱלֹהֵינוּ אֶת־דִּבְרֵי תוֹרַתְךָ בְּפִינוּ
וּבְפִיּוֹת עַמֶּךָ בֵּית יִשְׂרָאֵל. וְנִהְיֶה אֲנַחְנוּ
וְצִאֲצֵאֵינוּ וְצִאֲצֵאֵי עַמֶּךָ בֵּית יִשְׂרָאֵל, כְּלָנוּ
יּוֹדְעֵי שְׁמֶךָ וְלוֹמְדֵי תוֹרַתְךָ. בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ,
הַמְּלַמֵּד תוֹרָה לְעַמּוֹ יִשְׂרָאֵל: (קהל: אָמֵן.)

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר
בְּחַרְבָּנוּ מְכַל־הָעַמִּים וְנָתַן לָנוּ אֶת־תּוֹרָתוֹ.
בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ, נוֹתֵן הַתּוֹרָה: (קהל: אָמֵן.)

אחר 'ברכות התורה' מקפידים לומר מיד את

'פרשת התמיד' (מקרא),

'סדר הקרבנות' (משנה)

ו'ברייתא דרבי ישמעאל' (תלמוד).

לפי המנהג המובהק, אין אומרים את פסוקי 'ברכך' ומשנת 'אלו דברים'. מנהג מהרי"ל היה לאמרם רק כשהשכים ללמוד קודם עלות השחר ובירך 'ברכות התורה', ולא יכול עדיין לומר 'פרשת התמיד', שאין זמנו אלא ביום.

33333 ו:כד-כו יְבָרְכֶךָ יְיָ וְיִשְׁמְרֶךָ: יָאֵר יְיָ א פָּנָיו אֵלֶיךָ וַיִּחַנְדָּ: יֵשָׂא יְיָ א פָּנָיו אֵלֶיךָ וַיִּשֶׂם לָךְ שָׁלוֹם:

משנה פ"ח א: אלו דברים שאין להם שעור: הפאה והכפורים והראיון והגמילות חסדים ותלמוד תורה.

(גמרא שבת כ"ז: א) אלו דברים שאדם אוכל פרותיהם בעולם הזה והקפן קנמת לו לעולם הבא. ואלו הן: כבוד אב ואם, והגמילות חסדים, והשכמת בית המדרש שחרית וערבית, והכנסת אורחים, ובקור חולים, והכנסת פלוגה, ולינת המת, ועיון תפלה, והבאת שלום בין אדם לחברו — ותלמוד תורה כנגד פלגים.

יום שיש ברית מילה נוהגים שמתחיל כאן המוהל בקול זכרות עמו הברית ועונה לו הסנדק, ויאמרו שניהם עד סוף השירה פסוק ופסוק כמו שנרשם.

(מוהל:) וְכָרוֹת עִמּוֹ הַבְּרִית לָתֵת אֶת־אָרְצִי
הַכְּנַעֲנִי (סנדק:) הַחֲתִי הָאֲמָרִי וְהַפְּרָזִי
וְהַיְבוּסִי וְהַגְּרָנְשִׁי לָתֵת לְזַרְעוֹ (מוהל:) וְתַקְּמֶם
אֶת־דְּבָרֶיךָ כִּי צִדִּיק אַתָּה: (סנדק:) וְתִירָא
אֶת־עַנְי אֲבֹתֵינוּ בְּמִצְרַיִם וְאֶת־זַעֲקוֹתָם
שָׁמַעְתָּ עַל־יַם־סוּף: (מוהל:) וְתִתֵּן אֹתָת
וּמִפְתֵּימ בְּפִרְעֹה וּבְכָל־עַבְדָּיו וּבְכָל־עַם
אֲרָצוֹ (סנדק:) כִּי יִדְעָתָּ כִּי הִזִּידוּ עֲלֵיהֶם
וְתַעֲשֶׂה־לָּךְ שֵׁם כְּהַיּוֹם הַזֶּה: (מוהל:) וְהַיִּם
בְּקִבְעָתָּ לְפָנֵיהֶם וַיַּעֲבְרוּ בְּתוֹךְ־הַיָּם
בִּיבָשָׁה (סנדק:) וְאֶרֶץ־רֹדְפֵיהֶם הִשְׁלַכְתָּ
בְּמִצּוֹלֹת כְּמוֹ־אֶבֶן בְּמַיִם עֲזִימִם:

שירת הים נהגו לאמרה בניגון טעמי המקרא.

שמות יד-לח (מוהל:) וַיּוֹשַׁע יְיָ בַּיּוֹם הַהוּא אֶת־
יִשְׂרָאֵל מִיַּד מִצְרַיִם (סנדק:) וַיִּירָא יִשְׂרָאֵל
אֶת־מִצְרַיִם מֵת עַל־שֵׁפֶת הַיָּם: (מוהל:) וַיִּירָא
יִשְׂרָאֵל אֶת־הַיָּד הַגְּדֹלָה אֲשֶׁר עָשָׂה
יְיָ בְּמִצְרַיִם וַיִּירָאוּ הָעַם אֶת־יְיָ
(סנדק:) וַיֹּאמְרוּ בְּיַי וּבַמַּשֶּׁה עַבְדּוֹ:

וְעַל-כֵּלָם יִתְבַּרַךְ וַיִּתְרוֹמַם שְׁמֶךָ מִלְּכָנוּ
תְּמִיד לְעוֹלָם וָעֶד.

בעשרת ימי תשובה:

וְכַתֵּב לְחַיִּים טוֹבִים בְּנֵי בְרִיתְךָ. (קהל: אָמֵן.)

וְכָל-הַחַיִּים יוֹדוּךָ סֶלָה, וַיִּהְיֶה לָנוּ אֶת-שְׁמֶךָ
בְּאִמְרַת. הָאֵל יִשׁוּעָה לָנוּ וְעֲזָרָה לָנוּ סֶלָה.
בָּרוּךְ אַתָּה יי, הַטּוֹב שְׁמֶךָ וְיִלְךָ נֶאֱחָה לְהוֹדוֹת:

בחזרת הש"ץ:

בא"י הכהנים מברכים את הקהל כל תפילת שחרית ומוסף (עמ' 439).
כשיש יותר מכהן אחד הש"ץ אומר בלחש כדלהלן ומגביה קולו ואומר בענימה
'כהנים', והקהל עונים עמו 'עם קדושך' – כאמור: בחור'ל או בא"י אם אין כהנים
וגם בבית האבל אין נשיאת כפיים, אלא הש"ץ אומר הכל בקול רם:

אֱלֹהֵינוּ וְאֱלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ, בָּרַכְנוּ בְּבִרְכָה הַמְּשַׁלֶּשֶׁת
בַּתּוֹרָה, הַכְּתוּבָה עַל-יְדֵי מֹשֶׁה עַבְדְּךָ, הָאֲמוּרָה
מִפִּי אֶהְרֹן וּבְנָיו כְּהֻנִּים, עִם קְדוּשָׁךְ – כְּאֲמוּרָה:

הכהנים מחזירים את פניהם כלפי העם מיד אחר קריאת הש"ץ 'כהנים' וקודם התחלת הברכה. כשיש רק כהן
אחד הש"ץ לא אומר 'או' כלל ולא קורא 'כהנים' אלא הכהן מתחיל מיד להחזיר את פניו כלפי העם
ומתחיל בברכה. המדקדקים מכסים בטלית את פניהם מפני ילדיהם בשעת ברכת כהנים וכן עושה גם הש"ץ.
בָּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּקִדְּשָׁהוּ שֶׁל אֶהְרֹן, וְאֵנּוּ לְבָרַךְ אֶת-עַמּוֹ יִשְׂרָאֵל בְּאַהֲבָה:
הש"ץ אומר הפסוקים האלה וכשיש כהנים הם חוזרים אחריו כל מילה בנפרד.

יְבָרְכֶךָ יי וַיִּשְׁמְרֶךָ: כשאין כהנים הקהל עונים
'כן יי רצון על כל ברכה
במקום אָמֵן.'

יָאֵר יי | פָּנָיו אֵלֶיךָ וַיַּחֲנֶנֶךָ: (קהל: אָמֵן.)

יִשָּׂא יי | פָּנָיו אֵלֶיךָ וַיִּשֶׂם לְךָ שְׁלוֹם: (קהל: אָמֵן.)

רק כשכהנים מברכים ממשכים כאן בזמן שהש"ץ ממשך בשים שלום:

והכהנים מחזירים פניהם כלפי ההיכל ואומרים:

הקהל אומר:

<p>רְבוֹן הָעוֹלָם, עֲשֵׂנוּ מַה שִּׁנְּנִיתָ עֲלֵינוּ, אַף אַתָּה עֲשֵׂה עִמָּנוּ כְּאֲשֶׁר הִבְטַחְתָּנוּ: זְכִירֵם כּוֹטֵוּ הַשְּׂקִיפְדוֹ מִמַּעַן קִדְּשֶׁךָ מִן-הַשָּׁמַיִם וּבְרַךְ אֶת-עַמְּךָ אֶת-יִשְׂרָאֵל וְאֵת הָאֲדָמָה אֲשֶׁר נָתַתָּה לָנוּ כְּאֲשֶׁר נִשְׁבַּעְתָּ לְאַבְרָהָם – אַרְצָה וְבֵת חָלָב וְדָבָשׁ:</p>	<p>אֲדִיר בְּמִרוֹם שׁוֹכֵן בְּגִבּוֹרָה. אֶתָּה שְׁלוֹם וְשִׁמְךָ שְׁלוֹם. וְהֵי רָצוֹן שְׁתִּשִּׂים עֲלֵינוּ וְעַל-עַמְּךָ בֵּית יִשְׂרָאֵל חַיִּים וּבְרַכָּה לְמִשְׁמַרְתָּ שְׁלוֹם.</p>
---	--

נוהגים בזמננו לומר, זכר למקדש, בכל יום את השיר שהיו הלויים אומרים בבית המקדש, ואחריו - אם יש יותר מאבל אחד - אומרים 'קדיש יתום'. לפי דעת מרן היחתיס סופר¹ 'צוק'ל, ביום טוב לא אומרים כלל את הקדמת השיר של יום: 'היום יום [פלוגני] בשבת, שבו היו הלויים אומרים בבית המקדש'.

היום יום ראשון בשבת,

שבו היו הלויים אומרים בבית המקדש:

כד לְדוֹד מְזֻמּוֹר לִי הָאָרֶץ וּמְלוֹאָה תִּבְרָל וַיִּשְׁבִּי
 בָּהּ: כִּי־הוּא עַל־יָמִים יְסֻדָּה וְעַל־נְהָרוֹת יְכוֹנְנָה: מִי־
 יַעֲלֶה בְּחַרְרֵי וּמִי־יָקוּם בְּמָקוֹם קָדְשׁוֹ: יָקִי כַפָּיִם
 וּבֶרֶל־לֵבב אֲשֶׁר לֹא־נִשְׂא לְשִׂיא נַפְשׁוֹ [נִפְשֵׁי קָרִי]
 וְלֹא נִשְׁבַּע לְמַרְמָה: יִשָּׂא בְרָכָה מֵאֵת יי וְצִדְקָה
 מֵאֲלֹהֵי יִשְׁעוֹ: זֶה הַדּוֹר דִּרְשׁוּ [דִּרְשִׁיו קָרִי] מִבְּקִשֵׁי
 פְּנִיךָ יַעֲקֹב סִלָּה: שְׂאוּ שְׁעָרִים וּרְאִשֵׁיכֶם וְהַנְּשָׂאוּ
 פִתְחֵי עוֹלָם וַיָּבֹא מִלֶּךְ הַכְּבוֹד: מִי זֶה מִלֶּךְ הַכְּבוֹד
 יי עֲזוּז וְגִבּוֹר יי גִּבּוֹר מִלְחָמָה: שְׂאוּ שְׁעָרִים וּ
 רְאִשֵׁיכֶם וּשְׂאוּ פִתְחֵי עוֹלָם וַיָּבֹא מִלֶּךְ הַכְּבוֹד:
 מִי הוּא זֶה מִלֶּךְ הַכְּבוֹד יי צְבָאוֹת הוּא מִלֶּךְ
 הַכְּבוֹד סִלָּה:

קדיש יתום (עמ' 82)

היום יום שני בשבת,

שבו היו הלויים אומרים בבית המקדש:

מח שִׁיר מְזֻמּוֹר לְבְנֵי־קִרְחָ: גְּדוֹל יי וּמְהֻלָּל מְאֹד
 בְּעִיר אֲלֵהֵינוּ חֶרֶק־קְדְשׁוֹ: יִפֶּה נוֹף מְשׁוֹשׁ כָּל־הָאָרֶץ
 חֶרֶק־צִיּוֹן יִרְכָּתִי צָפוֹן קִרְיַת מִלֶּךְ רָב: אֱלֹהִים
 בְּאַרְמְנוֹתֶיהָ נוֹדַע לְמִשְׁגָּב: כִּי־הִנֵּה הַמְּלָכִים נוֹעְדוּ
 עִבְרוּ יַחְדָּו: תִּפְדֶּה רְאוּ כֵּן תִּמְהוּ נִבְהָלוּ נַחְפְּזוּ:

* 'ולמדנו (...) אנו נוהגים לומר ביום טוב שיר של אותו היום כשחל בחול. מכל מקום אין לומר היום יום פלוגני שבו היו הלויים אומרים כך וכך, דדובר שקרים לא יכון'. (חתם סופר מס' ביצה, דף ד' ע"ב)
 לפי זה, ביום טוב אין אומרים שום הקדמה, אך יש שאומרים עדיין: 'הלויים היו אומרים בבית המקדש'.

בשבעי של פסח (בחור"ל בשמיני של פסח), בשבועות (בחור"ל ביום טוב שני), ובשמחת תורה (בחור"ל בשמיני עצרת), אחד מראשי הקהל אוחו את ספר התורה בידו ומברך את הרב ב'מי שברך' של 'מתנת יד':

מִי שֶׁבֵרַךְ אֲבוֹתֵינוּ אֲבָרְהָם יִצְחָק וַיַּעֲקֹב, הוּא יְבָרַךְ אֶת מוֹרֵה מוֹרֵינוּ הָרַב [פלוגי] בֶּן ר' [פלוגי], בְּעֵבוֹר שְׂיִתָּן מִתְּנַת יָדוֹ לְכָבוֹד הַמָּקוֹם, וְלְכָבוֹד הַתּוֹרָה, וְלְכָבוֹד הַרְגָּל. בְּשֹׁכֵר זֶה הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא יִשְׁמְרֵהוּ וַיַּצִּילֵהוּ מִכָּל-צָרָה וְצוּקָה, וַיִּשְׁלַח בְּרָכָה וְהִצְלָחָה בְּכָל-מַעֲשֵׂה יָדָיו, וַיִּזְכְּהוּ לְעֹלוֹת לְרַגְלֵךְ, עִם כָּל-יִשְׂרָאֵל אָחָיו. וְנֹאמַר אָמֵן: (קהל: אָמֵן.)

הרב אוחו את ספר התורה ומברך ב'מי שברך' של 'מתנת יד' את כל הקהל*.

מִי שֶׁבֵרַךְ אֲבוֹתֵינוּ אֲבָרְהָם יִצְחָק וַיַּעֲקֹב, הוּא יְבָרַךְ אֶת-כָּל-הַקְּהָל הַקָּדוֹשׁ הַזֶּה, עִם כָּל-קְהֵלוֹת הַקָּדָשׁ, וַיִּשׁוּבִים וּסְבִיבוֹת שְׁלֵ-כָל-עִיר וָעִיר, הֵם וּנְשֵׁיהֶם, וּבְנֵיהֶם, וּבְנוֹתֵיהֶם, וְכָל-אֲשֶׁר לָהֶם. וְכָל-מִי שְׂיִתָּן מִנְדַּבְּרַת לְבוֹ, הֵן אִישׁ הֵן אִשָּׁה, לְלוֹמְדֵי תוֹרָה, וְלַעֲנֵי יְרוּשָׁלַיִם עִיר הַקָּדָשׁ. בְּשֹׁכֵר זֶה הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא יִזְכְּהוּ לְרֵאוֹת בְּבִנְיָנָה, וְלִשְׂמֹחַ בְּתַקְוָנָה, יִשְׁמְרֵהוּ וַיַּצִּילֵהוּ מִכָּל-צָרָה וְצוּקָה, וּמִכָּל-נֶגַע וּמַחֲלָה, וַיִּזְכְּהוּ לְרֵאוֹת בִּיאַת מְשִׁיחֵנוּ וּלְהָבִיא נְדָבָתוֹ לְבִנְיַן בֵּית הַמִּקְדָּשׁ. בְּעֵגְלָא וּבְזִמְן קָרִיב: וַיִּשְׁלַח בְּרָכָה וְהִצְלָחָה בְּכָל-מַעֲשֵׂה יָדָיו, עִם כָּל-יִשְׂרָאֵל אָחָיו. וְנֹאמַר אָמֵן: (קהל: אָמֵן.)

בשבת ממשיכים ב'יקום פורקן' (עמ' 192), ובחול באשרי' (עמ' 195).

* המעות שכל אחד קיבל על עצמו לתת כמתנת יד עבור לומדי תורה ועניי ארץ ישראל וירושלים, נאספות אחר החג ונשלחות ליעדן.

לשבת שובה (לפי מנהג פפד"מ לא אומרים). חתם בו המחבר 'שמואל חזק'.
אֱלֹהֵיכֶם שׁוֹפֵט צָדֵק, יִשְׁפֹּט מִיִּשׁוּר לְאֲמִים. מְדוּחָיו
יִהְיֶה, מִדַּת דִּין לְרַחֲמִים. וַיִּכְפַּר זְדוֹנוֹת וּשְׁגָנוֹת, וַעֲוֹן
אֲשָׁמִים. אֲדוֹן, חַטָּאִים הִצָּהָר וְהִלְבֵּן כַּתְּמִים. לְכַפֵּרָה
מִשִּׁיגִים לַיְלֹוֹת וַיָּמִים. חֲזוּה עֲמֹד בְּצָרָה מִתְעַנִּים
וְצָמִים. זְכוֹר לָהֶם בְּרִית רֵאשׁוֹנִים יִשְׂרָאֵל וּתְמִימִים.
קָיָם לִבְנֵי בְנֵיהֶם שְׁבוּעַת קְדוּמִים. וַיִּמְלִיכוּ מִלְּכָם
לְעוֹלָמֵי עוֹלָמִים.
 (עמ' 200) 'ובדברי קדשך' וכו' (עמ' 200)

לשבת חול המועד סוכות. חתם בו המחבר 'יהודה'.

אֱלֹהֵיכֶם יָשִׁיב שְׁלָם סִכּוֹ וּמַעֲוֹנָתוֹ. הִקָּם יָקִים דְּבִירוֹ
וַיְחַדֵּר מִטָּתוֹ. וְעַד תּוֹכְכֶם יִשְׁפִּין הוֹד שְׁכִינָתוֹ. יְרוּךְ
פּוֹרָה יְדִרְךָ אוֹיֵב בַּחֲמָתוֹ. הִיּוֹת סִכָּה לְצַל, לְשׁוֹמְרֵי
סִכָּתוֹ. הַעֵת יַעֲמִיד עַל-אֶרֶץ אֲגַדְתּוֹ. יִמְלֹךְ עַל-כָּל-
הָאָרֶץ, בַּשָּׁמַיִם מֵעַלְתּוֹ.
 (עמ' 345) 'ובדברי קדשך' וכו' (עמ' 345)

לשבת ראש חודש. חתם בו המחבר 'יהודה חזק'.

אֱלֹהֵיכֶם יִזְרִיחַ שְׁמֹשׁוֹ, שְׁבַעֲתֵימֶם בְּגִבּוֹרָתוֹ. הִתְרַחַח
בְּהַתְחַדְּשׁוֹ, כְּשִׁמְשׁ זְרִיחָתוֹ. וְהַחֲדָשׁ בְּהַתְקַדְּשׁוֹ, לְחַדְּשׁ
כְּפָרָתוֹ. דַּת הַיּוֹם לְשִׁמְשׁוֹ, חֲזוֹת קְדֻשָּׁת שְׁכִינָתוֹ.
יִשְׁעִיכֶם סוֹכֵג מִדֵּי-חֲדָשׁ בְּחֲדָשׁוֹ וּמִדֵּי שַׁבָּת בְּשַׁבְּתוֹ.
 (עמ' 200) 'ובדברי קדשך' וכו' (עמ' 200)

לשבת בראשית. חתם בו המחבר 'יהודה חזק'.

אֱלֹהֵיכֶם יִשְׁפִּיל עֲבָדוֹ, יִכּוֹן כְּסָאוֹ כְּמִרְאשִׁית. הָעִיר
עַל תְּלָה יִבְנֶה, אֶרְמוֹן יִשִּׁירָה. וּמִזְבְּחוֹ יִרְפָּא, וּמִקּוֹם
נְסוּף הַשִּׁירָה. דְּרוֹר לְעִבְרָיָה יִקְרָא, הִיּוֹתָה חֲפְשִׁית.
הָעוֹבֵד בָּהּ יִמְחֵץ, כְּעַל יַד לְקַח כְּשִׁית. חֲזֵק, זֹעֲמִיו
קָמִיו, יִפְיֵץ חֲרִישִׁירָה. יִמְלֹךְ עַל עָם שׁוֹמֵר שְׁבֵרָה
בְּרִאשִׁית.
 (עמ' 200) 'ובדברי קדשך' וכו' (עמ' 200)

לפי מנהג אשכנז:

שִׁים שְׁלוֹם טוֹבָה וּבְרָכָה חֵן
 וְחֶסֶד וְרַחֲמִים עָלֵינוּ וְעַל-כָּל-
 יִשְׂרָאֵל עִמָּךְ בְּרַכְנוּ אָבִינוּ כְּלָנוּ
 כְּאֶחָד בְּאוֹר פְּנִיךָ כִּי בְאוֹר פְּנִיךָ
 נִתְּתָ לָנוּ יי אֱלֹהֵינוּ תּוֹרַת חַיִּים
 וְאַהֲבַת חֶסֶד וְצַדִּיקָה וּבְרָכָה
 וְרַחֲמִים וְחַיִּים וְשָׁלוֹם.

לפי מנהג פולין:

שְׁלוֹם רַב
 עַל-יִשְׂרָאֵל עִמָּךְ
 תְּשִׁים לְעוֹלָם
 כִּי אַתָּה הוּא מְלֶכֶךְ
 אֲדוֹן לְכָל-
 הַשָּׁלוֹם.

וְטוֹב בְּעֵינֶיךָ לְבָרֶךְ אֶת-עַמָּךְ יִשְׂרָאֵל בְּכָל-עֵרַת
 וּבְכָל-שָׁעָה בְּשָׁלוֹמְךָ.

בשבת שובה:

בְּסֹפֶר חַיִּים בְּרָכָה וְשָׁלוֹם, וּפְרִנְסָה
 טוֹבָה, נִזְכָּר וְנִפְתָּח לְפָנֶיךָ, אָנוּ וְכָל-
 עַמָּךְ בֵּית יִשְׂרָאֵל, לְחַיִּים וּלְשָׁלוֹם.
 בְּרוּךְ אַתָּה יי, עוֹשֵׂה הַשָּׁלוֹם:

בְּרוּךְ אַתָּה יי,
 הַמְבָרֵךְ אֶת-עַמּוֹ
 יִשְׂרָאֵל בְּשָׁלוֹם:

אֱלֹהֵי, נִצַּר לְשׁוֹנֵי מְרַע, וּשְׂפָתַי מִדְּבַר מְרָמָה, וְלִמְקַלְלֵי נַפְשִׁי
 תִּדְּם, וְנַפְשִׁי כְּעֶפֶר לְכָל תַּהֲוָה. פֶּתַח לְבִי בְּתוֹרָתְךָ, וּבְמִצְוֹתֶיךָ
 תִּרְדֶּךָ נַפְשִׁי. וְכָל-תְּחוֹשְׁבֵים עָלַי רָעָה, מִתְּהַרָה הַפֶּר עֲצָתָם
 וּמְקַלְלֵי מַחְשְׁבוֹתָם. עֲשֵׂה לִמְעַן שְׁמֶךָ, עֲשֵׂה לִמְעַן יִמְיָךְ עֲשֵׂה
 לִמְעַן קִדְשֶׁתְךָ, עֲשֵׂה לִמְעַן תּוֹרָתְךָ. ^{ס:} לִמְעַן יִחַלְצוּן יְדִידֶיךָ
 הוֹשִׁיעָה יִמְיָךְ וְעַנּוּ [וְעַנְנֵי קַרִי]: ^{יט:טו} יִהְיוּ לְרִצּוֹן אִמְרֵי-כִּי
 וְהִגִּינוּ לְבִי לְפָנֶיךָ יי צוּרֵי וְנֹאֲלֵי: (פּוֹסַע לְאַחֲרוּי ג' פְּסִיעוֹת וְאוֹמֵר)
 עֲשֵׂה שָׁלוֹם בְּמְרוֹמָיו, הוּא יַעֲשֵׂה שָׁלוֹם, עָלֵינוּ וְעַל-כָּל-יִשְׂרָאֵל.
 וְאִמְרוּ אָמֵן.

זוקף לאט ואומר:

יְהִי רִצּוֹן מִלְּפָנֶיךָ יי אֱלֹהֵינוּ וְאַלְהֵי אֲבוֹתֵינוּ, שְׂיִבְנֶה בֵּית הַמִּקְדָּשׁ
 בְּמִתְהַרָה בְּיָמֵינוּ, וְתֵן חֶלְקֵנוּ בְּתוֹרָתְךָ. וְשֵׁם נַעֲבֹדְךָ בִּירְאָה, כִּימֵי עוֹלָם
 וּכְשָׁנִים קְדָמוֹת. ^{מלכ"י ג:ד} וְעֲרָבָה לֵי יְמֵי מִנְחַת יְהוּדָה וּירוּשָׁלַם כִּימֵי עוֹלָם
 וּכְשָׁנִים קְדָמוֹת:

ועומד במקום שכלו פסיעותיו עד כדי הלך ד' אמות, ובצבור עד שיגיע ש"ץ
 לקדושה. ש"ץ חוזר על התפילה בקול ואומר לפני כן בלחש 'אדני שפתי תפתח'.
 יש שנהגו לישב בחזרת הש"ץ, ויש המקפידים לעמוד.

ערבית למוצאי שבת

בכל מוצאי שבת, מלבד במוצאי יום הכפורים,
מקדימים לתפילת ערבית שני מזמורים אלה ומזמרים אותם בניגון ידוע.

קמד לְדוֹד | בְּרוּךְ יְיָ | צוּרֵי הַמִּלְלִים יְדֵי לְקָרֵב
אֶצְבְּעוֹתַי לְמַלְחָמָה: חֲסֵדֵי וּמְצוּדָתוֹ מִשְׁנֵבֵי וּמִפְלִטֵי
לִי מִגְּנֵי וּבֹו חֲסִיתִי הַרוּדֵד עִמִּי תַחְתֵּי: יְיָ מִה־אָדָם
וַתִּדְעֵהוּ בֶן־אָנוּשׁ וַתַּחֲשֹׁבֵהוּ: אָדָם לַהֲבֵל דְּמָה יָמָיו
כְּצֶלַע עוֹבֵר: יְיָ הַט־שָׁמַיִךְ וְתִרְדַּ גַּע בְּהָרִים וַיַּעֲשֵׂנוּ:
בְּרוּךְ בָּרַק וּתְפִיזִים שְׁלַח חֲצִיךָ וַתְּהַמֵּם: שְׁלַח יְדִיךָ
מִמָּרוֹם פְּצַנֵי וְהַצִּילֵנִי מִמַּיִם רַבִּים מִיַּד בְּנֵי נֹכְרִ:
אֲשֶׁר פִּיהֶם דְּבַר־שׂוֹא וַיִּמְיֵם יָמִין שָׁקֵר: אֱלֹהִים שִׁיר
חֲדָשׁ אֲשִׁירָה לָךְ בְּנִבְל עֲשׂוֹר אֲצַמְרָה־לָךְ: הַנּוֹתֵן
תְּשׁוּעָה לַמַּלְאָכִים הַפּוֹצֵה אֶת־דוֹד עֲבָדָו מִחֶרֶב רָעָה:
פְּצַנֵי וְהַצִּילֵנִי מִיַּד בְּנֵי־נֹכְרִ אֲשֶׁר פִּיהֶם דְּבַר־שׂוֹא
וַיִּמְיֵם יָמִין שָׁקֵר: אֲשֶׁר בְּנִינוּ | כְּנֹטְעִים מִגְּדִלִים
בְּנִעוּרֵיהֶם בְּנוֹתֵינוּ כְּזוּיֹת מִחֲטָבוֹת תְּבִנִית הַיֶּכֶל:
מְזוּנֵינוּ מִלְּאִים מִפִּיקִים מִזֶּן אֶל זֶן צִאוּנֵנוּ מֵאֲלִיפוֹת
מְרַבָּבוֹת בְּחֻצוֹתֵינוּ: אֲלוּפֵינוּ מִסְבָּלִים אֵין־בְּרִיךְ וְאֵין
יּוֹצֵאת וְאֵין צוֹחֶה בְּרַחֲבֵתֵנוּ: אֲשֶׁר־י הָעַם שְׂפֹכָה לֹו
אֲשֶׁר־י הָעַם שִׁיר אֱלֹהֵיו:

ס לַמְּנַצֵּחַ בְּנִינֹת מְזֻמֹּר שִׁיר: אֱלֹהִים יַחַנְנוּ
וַיְבָרְכֵנוּ יָאֵר פְּנֵינוּ אֲתָנוּ סְלָה: לְדַעַת בְּאֶרֶץ דְּרָכְךָ
בְּכָל־גּוֹיִם יְשׁוּעָתְךָ: יוֹדוּךָ עַמִּים | אֱלֹהִים יוֹדוּךָ
עַמִּים כָּל־ם: יִשְׁמְחוּ וַיִּרְנְנוּ לְאֻמִּים כִּי־תִשְׁפֹּט עַמִּים
מִיִּשְׂרָאֵל וּלְאֻמִּים | בְּאֶרֶץ תְּנַחֵם סְלָה: יוֹדוּךָ עַמִּים |
אֱלֹהִים יוֹדוּךָ עַמִּים כָּל־ם: אֶרֶץ נִתְּנָה יְבוּלָהּ יְבָרְכֵנוּ
אֱלֹהִים אֱלֹהֵינוּ: יְבָרְכֵנוּ אֱלֹהִים וַיִּירָאוּ אוֹתוֹ כָּל־
אֲפִסֵי־אֶרֶץ:

סדר נטילת לולב

יחידי סגולה מרבתינו גדולי אשכנז, שהיו גדולים גם בתורת הנסתר, כמרנן ה'ח'תם סופר' וה'ערוך לנר' זצוק"ל, נהגו על פי הקבלה לברך על הלולב ולעשות את הנענועים בסוכה לפני תפילת שחרית.* אך מנהג אשכנז הכללי הוא כמסורת רבותינו הראשונים, לברך על הלולב ולנענע אותו בבית הכנסת לפני אמירת 'הלל', ומקפידים שהש"ץ יברך עליו בקול רם כדי לזכות את הציבור בעניית 'אמן'.**

לפי דעת מהרי"ל ז"ל יש לסלק את רצועות התפילין מקשרי אצבעותיו כשנטל את הלולב, הן ל'הלל' והן ל'הושענות', משום חציצה.

נוטלים את האתרוג*** ביד ימין כשפטמתו פונה כלפי קרקע ומעבירים את האתרוג לשמאל, ואחר כך נוטלים את אגודת הלולב ביד ימין, ההדסים בצד ימין והערבות**** בצד שמאל, ומקריבים את האתרוג אל אגודת הלולב. הש"ץ מברך בקול רם את ברכת 'על-נטילת לולב' בניגון של ברכת 'הלל'.

**בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מְלֶכֶךְ הָעוֹלָם,
אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו, וְצִוָּנוּ עַל נְטִילַת לֹולֵב:**

הופכים את האתרוג כדי שתפנה פטמתו כלפי מעלה.

בפעם הראשונה בכל שנה שמקיימים מצות ד' מינים מברכים גם 'שהחינו'.

**בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מְלֶכֶךְ הָעוֹלָם,
שֶׁהַחֵינּוּ וְקִיְּמָנוּ וְהִגִּיעָנוּ לְזֶמֶן הַזֶּה:**

מנענעים את ד' המינים לארבע רוחות, למעלה ולמטה (פני המנענע למזרח (בכל הנענועים): מזרח (לפנים), דרום (לימין), מערב (לאחור), צפון (לשמאל), למעלה ולמטה. מנענעים לכל אחד משהה כיוונים אלו ג' פעמים בזה אחר זה, דחינו שמולך ידיו עם ד' המינים לצד שהוא מנענע. מכסכים העלין בכל נענוע ומחזירים המינים כנגד הלב.

וגם מנענעים באופן המבואר למעלה בשעת 'הלל'. הש"ץ מנענע ארבע פעמים: באמירת 'הודו ליי', 'אמרנא ישראל', 'אמרנא ביתארהון' ו'אמרנא יראי יי' – והקהל מנענעים בכל פעם כשעונים 'הודו ליי'. וכולם מנענעים עוד שתי פעמים באמירות 'אנא יי הושיעה נא' (ואין מנענעים באמירת 'אנא יי הצליחה נא'), ושתי פעמים באמירות 'הודו ליי' בסוף ההלל. מחזיקים את ד' המינים ביד כל זמן אמירת 'הלל' ו'הושענות'.

* ובין אלה שכבר נטל הלולב בסוכה לפני תפילת שחרית, יש שנוהגים להחזיק את ד' המינים בכל זמן תפילת שחרית ומוסף (מלבד הבעל קורא כשהוא קורא בתורה והכהנים כשעומדים בנשיאת כפיים) כמו שנהג מרן ה'ח'תם סופר' זצוק"ל, כאנשי ירושלים, בגמרא מס' סוכה, דף מא ע"ב.

** למרות שמצות ד' מינים היא מצות עשה שהזמן גרמא, נשים רבות קיבלו על עצמן את מצות נטילת ד' מינים בברכה, ונענועים בסוכה בכל יום של סוכות.

*** לפי גדולי הפוסקים באשכנז אין לברך על אתרוג שאין לו מסורת מדורי דורות, אף שיש לו סימנים. מסורת כזו היתה לבני אשכנז רק על אתרוגי קאלאבריה-יענעו.

**** יש להיזהר מאוד במיוחד בערבות מחשש גזל, גם בארץ ישראל וגם בחוץ לארץ, כיוון שאפשר למצוא אותם בהרבה מקומות כמו בגינות פרטיות, בפארקים ציבוריים, ביערות וכו', לכן יש לבדוק היטב שניטלו ברשות מפורשת של בעל הקרקע או העירייה, כי מצוה הבאה בעבירה פוסלת את כל ד' המינים. (אותו הכלל לגם על הערבות של 'הושענא רבה').

סדר הוצאת ספר התורה לשמחת תורה

גם בלילה וגם בתפילת שחרית, לפני שפותחים את ארון הקודש,
הש"ץ אומר את פסוקי 'אתה הראת' בקול רם, בזה אחר זה,
והקהל אומרים עמו בקול נמוך.

דברים ז:לכ

אֶתְּהָה הָרֵאֶתָ לְדַעַת כִּי יי הוּא הָאֱלֹהִים
אֵין עוֹד מִלְבָּדוֹ:

פ:ח אֵין-כְּמוֹךְ בְּאֱלֹהִים | אֲדוֹנֵי וְאֵין כְּמַעֲשֵׂיךְ:

לְעֲשֵׂה נִפְלְאוֹת גְּדֻלוֹת לְבָדוֹ: קלו:ד

כִּי לְעוֹלָם חֲסָדוֹ:

וְאָמְרוּ הוֹשִׁיעֵנו אֱלֹהֵי יִשְׁעֵנו: דברי הימים א' טז:לכ

וְקִבְּצֵנו וְהַצִּילֵנו מִן-הַגּוֹיִם

לְהַדוֹת לְשֵׁם קְדוֹשֶׁךְ לְהַשְׁתַּבַּח בְּתַהֲלָתְךָ:

מלכים א' ח:מז

יְהִי יי אֱלֹהֵינוּ עִמָּנוּ כַּאֲשֶׁר הָיָה עִם-אֲבוֹתֵינוּ

אֶל-יַעֲזֹבֵנוּ וְאֶל-יִפְשְׁנוּ:

שמות טו:יא

מִי-כִמְכָּה בָאֱלֹם יי מִי כְּמִכָּה נֶאֱדָר בַּקֹּדֶשׁ

נִוְרָא תַהֲלֵת עֲשֵׂה פִלְאָ:

יְהִי כְבוֹד יי לְעוֹלָם קד:לח

יִשְׁמַח יי בְּמַעֲשָׂיו:

יְהִי שֵׁם יי מְבָרַךְ מִעַתָּה וְעַד-עוֹלָם: קיי:ג

יי מְלֹךְ: יטז יי מְלֹךְ: כג:ח

יי | יְמֹלֵךְ לְעָלָם וָעַד: שמות טו:יח

יְיָ עָז לְעַמּוֹ יִתֵּן כט:יא

יי | יְבָרַךְ אֶת-עַמּוֹ בְשָׁלוֹם:

וְיִהְיוּ נָא אֲמָרֵינוּ לְרָצוֹן, לְפָנֵי אֲדוֹן כֻּלָּ.

סדר הושענות

אחר תפילת מוסף של יום טוב וחול המועד סוכות, לפני קדיש 'תתקבל', אומרים 'סדר הושענות'. ביום טוב ובחול המועד כשחל בחול* מוציאים ספר תורה אחד, ומחזיקים אותו על הבימה עד גמר ההקפה. אחרי הוצאת ספר התורה סוגרים את ארון הקודש מיד. הש"ץ והציבור אחריו מקיפים את הבימה הקפה אחת עם ארבעת המינים בידיהם.

כך הוא סדר ההליכה בעת אמירתו. ש"ץ פונה לצפון ומתחיל להקיף, ואחריו הולך הרב, ואחריהם הולכים בני הספסל הראשון שחולפים על פניו, ואחריהם בני הספסל השני. בני הטורים הדרומיים מתחילים להקיף מיד אחרי הרב. בני הטור האמצעי נחלקים לשנים, הסמוכים לטור השמאלי הולכים עם בני הספסל הסמוך שמשמאל, והסמוכים לטור הימני הולכים עם בני הספסל הסמוך שמימין.

בהושענא רבה, שבעה אנשים מוציאים שבעה ספרי תורה, ומחזיקים אותם על הבימה, עד שיוחזרו ספרי התורה. בתוך ארון הקודש הריק, נוהגים לשים נר דלוק. ארון הקודש נשאר פתוח במשך הזמן שמקיפים את הבימה שבעת ההקפות, הקפה אחת לכל הושענא, עם ארבעת המינים בידיהם.

בכל יום מתחילים עם ארבעה חרוזים אלו:

ש"ץ ואחריו קהל: הוֹשֵׁעַ נָא,

- ש"ץ: לְמַעַן יֵרָאֵלְהֵינוּ, קהל: הוֹשֵׁעַ נָא.
 ש"ץ: לְמַעַן יִבְרָאֵנוּ, קהל: הוֹשֵׁעַ נָא.
 ש"ץ: לְמַעַן יִגְוֹאֲלֵנוּ, קהל: הוֹשֵׁעַ נָא.
 ש"ץ: לְמַעַן יִדְוֹרְשֵׁנוּ, קהל: הוֹשֵׁעַ נָא.

ההושענות נאמרות בסדר קבוע מיו"ט ראשון של סוכות עד הושענא רבה. הש"ץ אומר בנעימה ידועה את כל הפיוט כולו של אותו היום – והקהל עמו. את שני החרוזים האחרונים (בשבת רק החרוז האחרון), הש"ץ אומר בקול ובניגון של 'למען', ואחריהם עונה הקהל 'הושע נא'.

בימי חול ממשיכים בעמ' 361,
 אך בהושענא רבה ממשיכים בעמ' 365.

בשבת (בין ביום טוב ובין בשבת חול המועד) אומרים 'אום נצורה כבבת'.

אִם נְצוּרָה כְּבַבְתָּ. בּוֹנֵנֶת בְּדַת נִפְשׁ
 מְשִׁיבַת. גּוֹמְרַת הַלְכוֹת שְׁבַת. דּוֹרְשֶׁת

* בשבת אין פותחים את הארון ואין מקיפים את הבימה.

עָלֵי מַיִם. וְהוּי פִּצֵּל בְּרִהְטִים בְּשִׁקְתוֹת הַמַּיִם:
 זְכוּר לְנַעֲצָרִים הַיּוֹם עָלֵי מַיִם. חֲבֵר דָּלָה
 לְהַשְׁקוֹת צֶאֱן מַיִם.

טוֹב, זְכוּר לְטוֹבָה מִיַּחְלִיךְ עָלֵי מַיִם. יוֹם אֲשֶׁר
 נִבְקָעוּ בַּמַּטָּה, מַיִם:

כְּרִית נְדִיבִים מְחוּקְקֵי בְּאֵר מַיִם. לְמַחְנֻנֶיךָ
 זְכוּר בְּזִכְרֵת מַיִם. מְנַסְכֵי שְׂבָעָה בְּנִסּוּךְ הַמַּיִם.
 נִהַל בְּצֶדֶק פְּלֹאֵי יִרְדֵּן מַיִם:

שִׁנַּב כְּמַהִּים לְמַטֵּר מַיִם. עֵבוֹר תָּאֵב וּפְזִי:
 שְׁמוֹעַל ד' כג:טו מִי יִשְׁקֵנִי מַיִם:

פְּקֹד פְּקִידִים וּנְבִקְדִים בְּמַיִם. צִדְקָם בְּצֶדֶק
 נָם: מְלָאוּ אֲרֻבָּעָה כִּיֵּי מַיִם:

קָבַל בְּרֻצוֹן שְׁוֹעַת שׁוֹאֲלֵי מַיִם. רָעַם וְנִהַלֵּם
 עַל מְבוּעֵי מַיִם. שְׁפָנִים בְּחֻצְרוֹת בֵּית מוֹצֵא מַיִם.
 תְּרוֹם מְנַחַל עֲדֻנֶיךָ מַיִם:

שְׂאֵתָה הוּא יְיָ אֱלֹהֵינוּ,

מְנַשֵּׁב הַרוּחַ וּמוֹרִיד הַגֶּשֶׁם,

לְבָרְכָה וְלֹא לְקַלָּה, (קהל: אָמֵן.)

לְשָׂבַע וְלֹא לְרֻזוֹן, (קהל: אָמֵן.)

לְחַיִּים וְלֹא לְמָוֹת. (קהל: אָמֵן.)

סוגרים את ארון הקודש.

מְמִית וּמְחַיֶּה וּמְצַמִּיחַ יְשׁוּעָה, וְאֵין הוֹמָה לָךְ.

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ, מְחַיֶּה הַמֵּתִים:

תפילה של ראש השנה

בראש השנה אומרים את הפיוטים שבמחזורי אשכנז המובהקים, בברכות קריאת שמע וגם בחזרת הש"ץ. תפילות הימים הנוראים במהדורה זו נועדו ליחידים.

אֲדַנִּי שְׁפַתִּי תִפְתָּח וּפִי יִגִּיד תְּהִלָּתְךָ:

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ וְאֱלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ, אֱלֹהֵי אַבְרָהָם, אֱלֹהֵי יִצְחָק, וְאֱלֹהֵי יַעֲקֹב, הָאֵל הַגָּדוֹל הַגִּבּוֹר וְהַנּוֹרָא, אֵל עֲלִיוֹן, גּוֹמֵל חַסְדִּים טוֹבִים וְקוֹנֵה הַכֹּל, וְזוֹכֵר חַסְדֵי אֲבוֹת, וּמְבִיא גּוֹאֵל לְבָנָי בְּנֵיהֶם, לְמַעַן שְׁמוּ בְּאַהֲבָה.

זְכַרְנוּ לְחַיִּים, מִלֶּךְ חַפֵּץ בְּחַיִּים,

וְכַתְּבָנוּ בְּסֵפֶר הַחַיִּים, לְמַעַנְךָ אֱלֹהִים חַיִּים.

מִלֶּךְ עוֹזֵר וּמוֹשִׁיעַ וּמַגֵּן. בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ, מַגֵּן אַבְרָהָם:

אַתָּה גִבּוֹר לְעוֹלָם, אֲדַנִּי. מְחַיֶּה מֵתִים אַתָּה, רַב לְהוֹשִׁיעַ. [בא"י יש שמוסיפים: מוריד הטל.] מְכַלְכֵּל חַיִּים בְּחֶסֶד, מְחַיֶּה מֵתִים בְּרַחֲמִים רַבִּים, סוֹמֵךְ נוֹפְלִים, וְרוֹפֵא חוֹלִים, וּמַתִּיר אֲסוּרִים, וּמְקַיֵּם אַמּוֹנָתוֹ לְיִשְׂרָאֵל עַד עַד. מִי כְמוֹךָ בְּעַל גְּבוּרָתְךָ, וּמִי דוֹמֶה-לְךָ, מִלֶּךְ מַמְיֵת וּמְחַיֶּה וּמְצַמִּיחַ יְשׁוּעָה.

מִי כְמוֹךָ אֵב תְּרַחֲמִים,

זוֹכֵר יְצוּרָיו לְחַיִּים, בְּרַחֲמִים.

וְנֶאֱמַן אַתָּה לְהַחְיֹת מֵתִים. בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ, מְחַיֶּה הַמֵּתִים:

אַתָּה קָדוֹשׁ וְשִׁמּוֹךְ קָדוֹשׁ, וְקָדוֹשִׁים בְּכָל-יוֹם יְהִלְלוּךָ סְלָה.

תפילת כל נדרי

בכניסת יום הכפורים, בהליכה לבית הכנסת,
מברכים איש את רעהו: 'לְשָׁנָה טוֹבָה תִּתְקַחְם'. והמתברך עונה: 'יָם אֶתָּה'.
לפני 'כל נדרי' מתעטפים בטלית. הרב, ואחריו בזה אחר זה בעלי התפלה
לפי סדר תפילותיהם, מברכים, בקול רם, בניגון ימים נוראים, את ברכת
'להתעטף בציצית'. פותחים את ארון הקודש עד גמר 'כל נדרי', אבל אין
מוציאים ספרי תורה ואין מקיפים עמם, ואין אומרים 'אור זרוע לצדיק'.
שנים מנכבדי הקהל עומדים לצדי הש"ץ אחד לימינו ואחד לשמאלו,
ואומרים עמו ג' פעמים 'בישיבה של מעלה'.

בְּיִשִּׁיבָה שְׁל־מְעֻלָּה, וּבְיִשִּׁיבָה שְׁל־מְטָה,
עַל־דַּעַת תִּמְקוֹם וְעַל־דַּעַת תִּקְהַל,
אָנוּ מִתִּירִים לְהִתְפַּלֵּל עִם הָעִבְרָיִים.

הש"ץ אומר בנעימה ידועה 'כל נדרי' ג' פעמים ובכל פעם מרים קולו יותר.
הקהל אומר עמו בקול נמוך. נוסח 'כל נדרי' הוא כדעת רבנו תם.

כָּל נְדָרֵי, וְאֶסְרֵי, וְחַרְמֵי, וְקוֹנָמֵי, וְכוֹנֵי,
וְקוֹנוֹסֵי, וְשְׁבוּעוֹת: וְדַּוְדָּרְנָא, וְדֹאֲשְׁתְּבֵעָנָא,
וְדֹאֲחַרְיִמָּנָא, וְדֹאֲסֶרְנָא עַל נַפְשָׁתָנָא.
מִיּוֹם כְּפָרִים זֶה עַד יוֹם כְּפָרִים הַבֵּא
עָלֵינוּ לְטוֹבָה. כְּלָחוֹן אַחַר טָנָא בְּחוּן.
כְּלָחוֹן יְהוֹן שָׁרֹן, שְׁבִיקִין, שְׁבִיתִין,
בְּטִלִין וּמְבַטְלִין, לָא שְׁרִירִין וְלָא קְיָמִין.
נְדָרְנָא לָא נְדָרֵי, וְשְׁבוּעָתָנָא לָא שְׁבוּעוֹת.

הש"ץ אומר 'ונסלח' יחד עם הציבור פעם אחת.

וְנִסְלַח לְכָל־עֲדַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
וְלִגְרַת הַגֵּר בְּתוֹכָם כִּי לְכָל־הָעָם בְּשִׁנְגָה:

37מזכר טו:כו

כל המתפללים (חוץ ממי שבירך בעת הדלקת נרות) מברכים כאן 'שהחיינו',
ומקדימים לסיים אותה לפני החזן כדי לענות 'אמן' על ברכתו.

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מִלְךְ הָעוֹלָם,
שֶׁחַיֵּינוּ וְקִיָּמָנוּ וְהַנִּיעָנוּ לְזָמַן הַזֶּה:

בשאר ימות השבוע ממשיכים מיד בתפילת ערבית (עמ' 126),
אך בליל שבת אומרים קודם מזמור צ"ב (בלא צ"ג) וקדיש יתום (עמ' 124).

סדר יום כפור קטן

נוהגים להתענות בערב ראש חודש וקוראים אותו יום כפור קטן* (ואם חל ראש חודש בשבת או ביום א', מתענים ביום ה' שלפניו). ובשעת מנחה הולכים לבית הכנסת ומתעטפים בטלית ומניחים תפילין והש"ץ מתחיל בתפלה לעני'.

ש"ץ: תִּפְלֵה לְעֵנִי כִּי־יַעֲטֶף וְלִפְנֵי יְיָ יִשְׁפֹּךְ

שִׁיחוֹ: קהל: יְיָ שְׁמַעַה תְּפִלָּתִי וְשׁוּעָתִי אֲלֶיךָ

תָּבוֹא: ש"ץ: אֶל־תִּסְתֵּר פָּנֶיךָ וּמִמֶּנִּי בְיוֹם צָר לִי

הִטָּה־אֵלַי אָזְנְךָ בְיוֹם אֲקָרָא מִהֵר עֲנֵנִי:

קהל: כִּי־כָלוּ בְעַשָּׁן יָמַי וְעֲצָמוֹתַי כְּמוֹקֵד נִחְרוּ:

ש"ץ: הוֹפְכָה־כְעֵשֶׁב וַיִּבֶשׁ לִבִּי כִּי־שָׁכַחְתִּי מֵאֲכַל

לֶחֶמִי: קהל: מִקּוֹל אֲנַחְתִּי דְבַקָּה לְעֲצָמֵי לִבְשָׁרֵי:

ש"ץ: דְּמִיתִי לְקֹצֵת מִדְּבַר הָיִתִּי כְכּוֹס חֲרָבוֹת:

קהל: שָׁקֵדְתִּי וְאַהֲיִיהָ כְּצַפּוֹר בּוֹדֵד עַל־גִּנִּי:

ש"ץ: כָּל־הַיּוֹם חֲרָפוֹנִי אֹיְבֵי מְהוֹלְלֵי בִּי נִשְׁבְּעוּ:

קהל: כִּי־אָפַר כְּלֶחֶם אֲכַלְתִּי וְשָׁקְנִי בִּבְכֵי מִסֻּכְתֵּי:

ש"ץ: מִפְּנֵי־זַעַמְךָ וְקִצְפֶּךָ כִּי נִשְׁאַתָּנִי וַתִּשְׁלִיכֵנִי:

קהל: יָמֵי כְּצֹל נָטוּי וְאָנִי כְעֵשֶׁב אֵיבֹשׁ: ש"ץ: וְאַתָּה

יְיָ לְעוֹלָם תִּשָּׁב וְזִכְרֶךָ לְדָר וְדָר: קהל: אֶתָּה

תִּקּוֹם תִּרְחֵם צִיּוֹן כִּי־עַת לְחַנְּנָה כִּי־בֹא מוֹעֵד:

ש"ץ: כִּי־רָצוּ עֲבָדֶיךָ אֶת־אֲבִינֶיהָ וְאַתָּה־עֲפָרָה יַחֲנֵנוּ:

קהל: וַיִּירָאוּ גוֹיִם אֶת־שֵׁם יְיָ וְכָל־מַלְכֵי הָאָרֶץ

אֶת־כְּבוֹדְךָ: ש"ץ: כִּי־בָנָה יְיָ צִיּוֹן נִרְאָה בְּכְבוֹדוֹ:

קהל: בָּנָה אֶל־תְּפִלַּת הָעֲרֵעַר וְלֹא־בִזָּה אָרֶז־

תְּפִלָּתָם: ש"ץ: תִּפְתָּב זָאֵר לְדָוָר אַחֲרוֹן וְעַם

נִבְרָא יִהְלַל־יָהּ: קהל: כִּי־הִשְׁקִיף מִמְּרוֹם קִדְשׁוֹ

יְיָ מִשָּׁמַיִם וְאֶל־אֶרֶץ הַבְּיֹט: ש"ץ: לְשִׁמְעֵ אֲנִיקְרָ

* חוץ מערבי ראשי החדש של מרחשון, טבת, ואייר, וגם לא בערב ראש השנה.

סדר ביעור וביטול חמץ

בערב פסח בבוקר, נוהגים לבער את החמץ שנשאר, בסוף שעה חמישית. בקהילות רבות נוהגים לשרוף את החמץ באופן מאורגן ומסודר בחצר בית הכנסת או במקום קבוע אחר. כדי לקיים מצות שריפת חמץ, צריך להיזהר שלא לפגום את החמץ על ידי בניזין וכדומה, כלומר לא לשפוך דלק כלשהו על גבי החמץ, אלא קודם כל להבעיר את האש, ורק לאחר מכן לזרוק את החמץ לתוך האש.

כשחל ערב פסח בשבת, צריך לשרוף את החמץ בערב שבת לפני חצות, ובשבת מבטלים את החמץ כדינו.

בערב פסח כשחל ביום חול, אחר ביעור ושריפת חמץ, ובערב פסח כשחל בשבת, לאחר הסרת כל החמץ שנותר ברשותו, (לפני שעה ששיתו!) מבטלים פעם שנית, על ידי אמירת 'כל חמירא' זו*:

כָּל־חֲמִירָא וְחֲמִיעָא דְאִיכָא בְּרִשׁוּתִי,
 וְדַחֲמִתִּיהּ וְדָלָא חֲמִתִּיהּ,
 דְּבַעֲרִתִּיהּ וְדָלָא בַּעֲרִתִּיהּ,
 לְבָטִיל וְלִהְיֵי כְּעַפְרָא דְאַרְעָא.

סדר אמירת קרבן פסח

בערב פסח, אחר חצות (לכתחילה אחר תפילת מנחה), ראוי לעסוק בסדר קרבן פסח. יש שאומרים את תיאור הקרבת קרבן פסח זה, שסידר רבנו יעקב ישראל עמדין (יעב"ץ) זצוק"ל, ויש שנוהגים לומר אחד מן התיאורים האחרים.

רבונו שְׁלֵעוּלָם, אַתָּה צְוִיתָנוּ לְהַקְרִיב קָרְבַּן הַפֶּסַח בְּמוֹעֵדוֹ, בְּאַרְבַּע־עָשָׂר יוֹם לַחֹדֶשׁ הָרִאשׁוֹן, וְלִהְיוֹת פְּתָנִים בַּעֲבוּדָתְךָ וְלוֹיִם בְּדוּכְנֵם וְיִשְׂרָאֵל בְּמַעֲמָדָם קוֹרְאִים אֶת־הַחֵלֶל. וְעַתָּה בַּעֲנוּתֵינוּ חָרַב בֵּית־הַמִּקְדָּשׁ וּבָטַל קָרְבַּן הַפֶּסַח, וְאִין לָנוּ לֹא כֹהֵן בַּעֲבוּדָרְזוֹ וְלֹא לְוֵי בְּדוּכְנֵנוּ וְלֹא יִשְׂרָאֵל בְּמַעֲמָדוֹ, וְאַתָּה אֲמַרְתָּ וּנְשַׁלְּמָה פְּרִים שְׁפִתֵינוּ. לָכֵן יְהִי רְצוֹן מִלְּפָנֶיךָ יי אֱלֹהֵינוּ וְאַל־הִי אָבוּתֵינוּ, שְׂיִהָא שְׂיִחַ שְׁפֹתֵינוּ חָשׁוּב וּמְקַבֵּל לְפָנֶיךָ כְּאֵלוֹ הַקָּרְבָּנוֹ אֲרִי־הַפֶּסַח בְּמוֹעֵדוֹ וְעַמְדָנוּ עַל־מַעֲמָדוֹ, וְדַבְּרוּ הַלְוִיִּם בְּשִׁיר וְתִלְלַל לַהֲוֹדוֹת לִי. וְאַתָּה תְּכוּנֵן מִקְדָּשְׁךָ עַל־מְכוּנֵנוּ, וְנַעֲלֶה וְנִקְרִיב לְפָנֶיךָ אֲרִי־הַפֶּסַח בְּמוֹעֵדוֹ, כְּמוֹ שְׁכַתְבָתְךָ עָלֵינוּ בְּתוֹרַתְךָ עַל־יְדֵי מֹשֶׁה עַבְדְּךָ, כְּאֲמוּר:

(טוב לדקדק לקרוא את הפסוקים מתוך ספר תורה.)

שמות יב: 6-8 וַיֹּאמֶר יי אֶל־מֹשֶׁה וְאֶל־אַהֲרֹן בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם לֵאמֹר: הַחֹדֶשׁ הַזֶּה לְכֶם רֹאשׁ חֲדָשִׁים רִאשׁוֹן הוּא לְכֶם לַחֹדֶשׁ הַשְּׁנֵי: דַּבְּרוּ אֶל־כָּל־עַדַת יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר בַּעֲשֹׂר לַחֹדֶשׁ הַזֶּה וַיִּקְחוּ לָהֶם אִישׁ שֶׁה לְבֵית־דָּאָבָת שֶׁה לְבֵיתוֹ: וְאִם־יִמְעַט

* כל שאור וחמץ שישינו ברשותי, שראיתיו ושלא ראיתיו שבערתיו ושלא בערתיו, יחבטל ויזחה כעפר הארץ. וכך הוא תרגום ה'קיצור שולחן ערוך' ללשון אשכנז: 'אללער זויערטיג אונד אללעס געזויערעטע, וועלכעס זיך אין מינעם רשות בעפנידעם, דאס איך געזעהען אדער ניכט געזעהען, דאס איך וועגעשאפט אדער ניכט וועגעשאפט האבע, זאל פערניכטעט אונד דעם שטויבע דער ערדע גלייך געהאלטען זיין.'

קריאה למנחה בשבת ולשני וחמישי

קורין לשלושה גברים בראש הסדרה של שבת הבאה.

בראשית בְּרֵאשִׁית בָּרָא אֱלֹהִים אֶת הַשָּׁמַיִם וְאֶת הָאָרֶץ:
 וְהָאָרֶץ הָיְתָה תֵּהוֹ וְבָהוּ וְחָשָׁךְ עַל־פְּנֵי תְהוֹם וְרוּחַ אֱלֹהִים
 מְרַחֶפֶת עַל־פְּנֵי הַמַּיִם: וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים יְהי אֹר וַיְהי־אֹר: וַיֵּרָא
 אֱלֹהִים אֶת־הָאֹר כִּי־טוֹב וַיְבַדֵּל אֱלֹהִים בֵּין הָאֹר וּבֵין חֹשֶׁךְ:
 וַיִּקְרָא אֱלֹהִים אֶת־הָאֹר יוֹם וְלַחֹשֶׁךְ קָרָא לַיְלָה וַיְהי־עֶרֶב וַיְהי־
 בֹקֶר יוֹם אֶחָד: לוי וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים יְהי רִקיעַ בְּתוֹךְ הַמַּיִם וַיְהי
 מְבַדֵּיל בֵּין מַיִם לְמַיִם: וַיַּעַשׂ אֱלֹהִים אֶת־הַרְקִיעַ וַיְבַדֵּל בֵּין
 הַמַּיִם אֲשֶׁר מִתַּחַת לַרְקִיעַ וּבֵין הַמַּיִם אֲשֶׁר מֵעַל לַרְקִיעַ וַיְהי־
 כֵּן: וַיִּקְרָא אֱלֹהִים לַרְקִיעַ שָׁמַיִם וַיְהי־עֶרֶב וַיְהי־בֹקֶר יוֹם שֵׁנִי:
 יִשְׂרָאֵל וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים יִקְוּ הַמַּיִם מִתַּחַת הַשָּׁמַיִם אֶל־מָקוֹם אֶחָד
 וְתִרְאֶה הַיַּבְשָׁה וַיְהי־כֵן: וַיִּקְרָא אֱלֹהִים אֶת־הַיַּבְשָׁה אָרֶץ וְלַמְקוֹנָה
 הַמַּיִם קָרָא יַמִּים וַיֵּרָא אֱלֹהִים כִּי־טוֹב: וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים תְּדַשֵּׂא
 הָאָרֶץ דָּשָׂא עֵשֶׂב מִזְרִיעַ זֶרַע עֵץ פָּרִי עֵשֶׂה פְּרִי לְמִינֹו אֲשֶׁר
 זֶרַע־בוּ עַל־הָאָרֶץ וַיְהי־כֵן: וַתּוֹצֵא הָאָרֶץ דָּשָׂא עֵשֶׂב מִזְרִיעַ
 זֶרַע לְמִינֹהוּ וְעֵץ עֵשֶׂה־פְּרִי אֲשֶׁר זֶרַע־בוּ לְמִינֹהוּ וַיֵּרָא אֱלֹהִים
 כִּי־טוֹב: וַיְהי־עֶרֶב וַיְהי־בֹקֶר יוֹם שְׁלִישִׁי:

נח אֵלֶּה תּוֹלְדוֹת נֹחַ נֹחַ אִישׁ צַדִּיק תְּמִים הָיָה בְּדוֹרֹתָיו אֶת־
 הָאֱלֹהִים הִתְהַלֵּךְ־נֹחַ: וַיּוֹלֵד נֹחַ שְׁלֹשָׁה בָנִים אֶת־שֵׁם אֶת־חָם
 וְאֶת־יֶפֶת: וַתִּשְׁחַת הָאָרֶץ לְפָנֵי הָאֱלֹהִים וַתִּמְלֵא הָאָרֶץ חָמָס:
 וַיֵּרָא אֱלֹהִים אֶת־הָאָרֶץ וְהִנֵּה נִשְׁחָתָה כִּי־הִשְׁחִית כָּל־בֶּשֶׂר אֶת־
 דַּרְכּוֹ עַל־הָאָרֶץ: וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים לְנֹחַ קַח כָּל־בֶּשֶׂר בָּא לְפָנָי כִּי־
 מְלֹאָה הָאָרֶץ חָמָס מִפְּנֵיהֶם וְהִנְנִי מַשְׁחִיתָם אֶרֶץ־הָאָרֶץ: עֲשֵׂה
 לְךָ תֵּבֶת עֲצֵי־גֹפֶר קָנִים תַּעֲשֶׂה אֶת־הַתֵּבָה וְכִפַּרְתָּ אֹתָהּ מִבִּירַת
 וּמַחוּץ בַּכֹּפֶר: וְזֶה אֲשֶׁר תַּעֲשֶׂה אֹתָהּ שְׁלֹשׁ מַאֲוֹרֹת אַמָּה אָרְבָּה
 הַתֵּבָה חֲמִשִּׁים אַמָּה רְחֹבָהּ וּשְׁלֹשִׁים אַמָּה קוֹמָתָה: צֹהַר ו תַּעֲשֶׂה
 לַתֵּבָה וְאֶל־אַמָּה תְּכַלְכֶּנָה מִלְּמַעַלָּה וּפֶתַח הַתֵּבָה בְּצַדָּהּ תַּשִּׂים
 תַּחְתִּיִּם שְׁנַיִם וּשְׁלֹשִׁים תַּעֲשֶׂה: לוי וַאֲנִי הִנְנִי מְבִיא אֶת־הַמַּבּוּל
 מַיִם עַל־הָאָרֶץ לְשַׁחַת כָּל־בֶּשֶׂר אֲשֶׁר־בוּ רוּחַ חַיִּים מִתַּחַת
 הַשָּׁמַיִם כָּל אֲשֶׁר־בָּאָרֶץ יָגוּעַ: וְהִקְמַתִּי אֶת־בְּרִיתִי אִתְּךָ וּבֵאתָ
 אֶל־הַתֵּבָה אֹתָהּ וּבְנִידָה וְאִשְׁתְּךָ וּנְשֵׁי־בְנֵיךָ אִתְּךָ: וּמִכָּל־חַי מִכָּל־
 בֶּשֶׂר שְׁנַיִם מִכָּל תְּבִיא אֶל־הַתֵּבָה לְחַיִּיתָ אִתְּךָ זָכָר וּנְקֵבָה יְחִוּ:

סדר הקריאה לשלוש רגלים
— שבועות —

ביו"ט שני כשחל בשבת קורין בספר ראשון לשבעה גברים (עמ' 609),
וכשחל בחול קורין לחמישה גברים (עמ' 610).

בשבועות (בחול"ל רק ביום טוב ראשון),
קורין לחמישה גברים בספר ראשון,
אך מפסיקים אחר קריאת פסוק הראשון בעליה של כהן, כדי לומר 'אקדמות'.
שמות יט:6 בַּחֹדֶשׁ הַשְּׁלִישִׁי לְצֵאת בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל מֵאֶרֶץ מִצְרָיִם בַּיּוֹם הַזֶּה
בָּאוּ מִדְּבַר סִינַי:

הפיוט 'אקדמות' מיוסד ע"פ סדר ה'אל"ף ביי"ת,
והמתבר רבינו מאיר בן יצחק ש"ץ נהוראי ז"ל מוורמייזא,
חתם בנוסף בראשי החרוזים:
'מאיר ביר רבי יצחק יגדל בתורה ובמעשים טובים אמן וחזק ואמן'.

הש"ץ והקהל אומרים לסירוגין שני חרוזים בניגון ידוע,
אך העולה לתורה אינו אומר 'אקדמות' כלל,
לא את חרוזי הש"ץ, ולא את חרוזי הציבור, משום הפסק ברכה שלו.*

ש"ץ: אַקְדָּמוֹת מְלִין, וְשָׁרִיֹּת שׁוֹתָא.

אֱוֹלָא שְׁקִילְנָא, הֶרְמֵן וְרִשׁוֹתָא.

קהל: בְּבָבִי הִירִי וְתִלְתָּ, דְּאֶפְתַּח בְּנִקְשׁוֹתָא.

בְּבָרִי דְּבָרִי וְטָרִי, עֵדִי לְקִנְשִׁישׁוֹתָא.

ש"ץ: זְבוּרֵן עֲלָמִין לִיה, וְלֹא סִפְק פְּרִישׁוֹתָא.

זְוִיל אֱלוֹ רְקִיעֵי, קְנִי כָּל חוֹרְשׁוֹתָא.

קהל: דִּיּוֹ אֱלוֹ יַמֵּי, וְכָל מֵי כְּנִישׁוֹתָא.

דִּירִי אֲרַעָא סְפָרִי, וְרִשְׁמֵי רִשׁוֹתָא.

ש"ץ: הֶדֶר מְרִי שְׁמֵיא, וְשְׁלִיט בִּיבְשׁוֹתָא.

הָקָם עֲלָמָא יְחִידָאֵי, וְכַבְּשָׁה בְּכַבְּשׁוֹתָא.

קהל: וּבָלָא לֵאוֹ שְׁכַלְלָהּ, וּבָלָא תִשְׁשׁוֹתָא.

וּבָאֲתָא קְלִילָא, דְּלִית בֵּהּ מְשֻׁשׁוֹתָא.

* לפי גדולי פוסקי אשכנז, ראוי לקרוא בתורה להימנע מאמירת 'אקדמות' בעצמו, ולהניח לאיש זולתו לאמרו, שהוא כדמות המתורגמן.

סדר הקריאה לשלוש רגלים

— שמחת תורה —

את שלושה הפסוקים האחרונים מקדים הקהל ואומרם בקול רם.
לאחר מכן חוזר ה'בעל קורא' על שני הפסוקים שלפני הפסוק האחרון,
ואז חתן התורה קורא בעצמו את הפסוק האחרון.

וּלְאֶקָם נִבְיָא עוֹד בְּיִשְׂרָאֵל כַּמֹּשֶׁה אֲשֶׁר יָדְעוּ יְיָ פְּנִים אֶל־פְּנִים:
לְכַל־הָאֵתָת וְהַמּוֹפְתִים אֲשֶׁר שָׁלַחוּ יְיָ לַעֲשׂוֹת בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם לְפָרְעָה
וּלְכַל־עֲבָדָיו וּלְכַל־אֲרָצוֹ: חתן התורה קורא בעצמו: וּלְכַל הַחֲזָקָה
וּלְכַל הַמּוֹרָא הַגָּדוֹל אֲשֶׁר עָשָׂה מֹשֶׁה לְעֵינֵי כָל־יִשְׂרָאֵל:

כמו בכל סיום מחמישה חומשי תורה,*
הציבור קורא כאן בקול רם, וה'בעל קורא' חוזר:
(חתן תורה שותק מפני הפסק הברכה אחרונה!)

חֲזֵק וְנִתְחַזֵּק!

מיד אחר סיום ברכת 'אשר נתן' של חתן תורה,
שרים לכבדו את החרוז הראשון של הפיוט 'אחד יחיד'.

אֶחָד יְיָ יְחִיד וּמְיָחֵד, אֵל.
נִדְרָשׁ לְבַר לְבָב, אֲשֶׁר שׂוֹאֵל.
אֵךְ טוֹב אֱלֹהִים, לְיִשְׂרָאֵל. הַלְלוּיָהּ:

מברכים את חתן תורה ב'מי שברך',
ואז אומרים 'מרשות' לחתן בראשית.

לפני עליית 'חתן בראשית',
הש"ץ קורא לכבודו פיוט 'מרשות אלקי' בנגון ידוע.

מֵרְשׁוֹת אֱלֹהֵי הָאֱלֹהִים וְאֲדוֹנֵי הָאֲדוֹנִים. בְּשִׁחַק אֵין
זוּלָתוֹ וְאֵין בְּלֻעָדוֹ בַּתְּחַתּוֹנִים. נִתֵּן לְיַעֲקֹב כֹּחַ וְעֲצָמָה
מִרְבָּה לְאֵין אֹנִים. מִגִּיד מִרְאשִׁית מַה בָּא בְּאַחֲרִית
שָׁנִים. יוֹעֵץ וְאֵין מִי יִפֹּר לְדוֹרוֹתֵי הַמּוֹנִים. וּמֵרְשׁוֹת
קְדוּמָה לְעוֹלָם אֲלֵפִים שָׁנִים. שְׁבָה מְלָכִים נִמְלָכִים
שָׁרִים וּסְגָנִים. אֲרָכָה מֵאֶרֶץ מִדְּבָר וּרְחֻבָה מִנֵּי יָם
וּשְׂאוֹנִים. טְהוֹרָה וּמְתוּקָה מִדְּבַשׁ וּשְׁמָנִים. כָּל־חֲפָצִים
לֹא יִשׁוּוּ בָהּ יִקְרָה הִיא מִפְּנִינִים. אֲרָךְ יָמִים בִּימִינָה
בְּשִׂמְאוּלָה עֲשֶׂר וְכַבּוֹד חוֹנִים. מְאֻשְׁרֵת וּמְנַנֶּת בְּעֲלִיָּהּ

* כלשון המקרא ודקדוקו בשמואל ב' י"ב – ולא 'חזק חזק ונתחזק'.

סדר הקריאה לארבע פרשיות

ב'שבת שקלים',

השבת שלפני ראש חודש אדר (בשנה מעוברת אדר ב'), מוציאים שני ספרי תורה בשחרית, וקורין בספר ראשון לשבעה גברים את פרשת השבוע, ובספר תורה השני למפטיר כלהלן. (אם חל 'שבת שקלים' בראש חודש אדר עצמו, מוציאים שלושה ספרי תורה, וקורין בספר ראשון לשישה גברים – ולא יותר – את פרשת השבוע, בספר תורה השני קורין לשביעי את הקריאה של שבת ראש חודש (עמ' 644), ובספר תורה השלישי קורין למפטיר כלהלן.)

שמות ל"ח-טו
 וַיִּדְבֹר יְיָ אֶל־מֹשֶׁה לְאמֹר: כִּי הִנֵּה אֶרְאֶה אֶת־רֹאשׁ בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל לִפְקֻדֵיהֶם וְנִתְּנוּ אִישׁ כְּפָר נִפְשׁוֹ לִי בַּפֶּקֶד אֹתָם וְלֹא־יְהִיָּה בְּהֵם נֶגֶף בַּפֶּקֶד אֹתָם: זֶה אֲיַתְּנוּ כָּל־הָעֵבֶר עַל־הַפְּקֻדִים מִחֻצֵי הַשֶּׁקֶל בַּשֶּׁקֶל הַקֹּדֶשׁ עֲשָׂרִים גֵּרָה הַשֶּׁקֶל מִחֻצֵי הַשֶּׁקֶל תְּרוּמָה לִי: כָּל הָעֵבֶר עַל־הַפְּקֻדִים מִבְּנֵי עֲשָׂרִים שָׁנָה וּמַעְלָה יִתֵּן תְּרוּמָתוֹ יְיָ: הָעֲשִׂיר לֹא־יִרְבֶּה וְהִדּוּל לֹא יִמְעִיט מִמִּחֻצֵי הַשֶּׁקֶל לְהַת אֶת־תְּרוּמַת יְיָ לְכַפֵּר עַל־נַפְשֹׁתֵיכֶם: וְלִקְחֹתֶם אֶת־כֶּסֶף הַפְּכָדִים מֵאֵת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְנִתְּתָה אֹתוֹ עַל־עֲבֹדַת אֹהֶל מוֹעֵד וְהָיָה לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל לְזָכְרוֹן לְפָנַי יְיָ לְכַפֵּר עַל־נַפְשֹׁתֵיכֶם:

מפטירין (גם בראש חודש אדר) מלכים ב' יב:א-יג.

ב'שבת זכור',

השבת שלפני פורים (בכל המקומות השבת שלפני י"ד אדר), מוציאים שני ספרי תורה בשחרית, וקורין בספר ראשון לשבעה גברים את פרשת השבוע, ובספר תורה השני קורין למפטיר כלהלן.*

דברים כ"ז:יט
 זְכוֹר אֶת אֲשֶׁר־עָשָׂה לְךָ עִמָּלְךָ בְּיַדְךָ בְּצֵאתְכֶם מִמִּצְרָיִם: אֲשֶׁר קָרָךְ בְּיַדְךָ וַיַּגְבֵּב בְּךָ כָּל־הַנְּחָשִׁים אֲחֵרֶיךָ וְאֹתָהּ עָנַף וַיַּגֵּעַ וְלֹא יָרָא אֱלֹהִים: וְהָיָה בְּהֵנִיחַ יְיָ אֱלֹהֶיךָ אֶל־אֶרְצְךָ מִסְבִּיב בְּאֶרֶץ אֲשֶׁר יְיָ־אֱלֹהֶיךָ נָתַן לְךָ נַחֲלָה לְרִשְׁתָּהּ תִּמְחָה אֶת־זָכְרֵךְ עִמָּלְךָ מִתַּחַת הַשָּׁמַיִם לֹא תִשָּׁכַח:

מפטירין שמואל א' טו:ב-לד.

ב'שבת פרה',

השבת שלפני 'שבת החודש' (עיין שם), מוציאים שני ספרי תורה בשחרית, וקורין בספר ראשון לשבעה גברים את פרשת השבוע, ובספר תורה השני קורין למפטיר כלהלן.

צמדבר י"ח-כ
 וַיִּדְבֹר יְיָ אֶל־מֹשֶׁה וְאֶל־אַהֲרֹן לְאמֹר: זֹאת חֻקַּת הַתּוֹרָה אֲשֶׁר־צִוָּה יְיָ לְאמֹר דְּבַר אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל וַיִּקְחוּ אֵלֶיךָ פָּרָה אֲדָמָה תְּמִימָה אֲשֶׁר אֵין־בָּהּ מָוִם אֲשֶׁר לֹא־עָלָה עָלֶיהָ עַל: וְנִתְּתָם אֵלֶיךָ־

* לפי המסורת אבותינו ורבותינו, קוראים 'זכר' (בצייר תחת ה'ז'ו'), ואין חוששים ל'זכר' (בסגול) – ולפיכך לא נוהגים לכפול את הקריאה.